

Жанчыны выходзяць з-пад кантролю

Хто можа стаць прэзідэнткай Беларусі

...параўнаў Ірыну Красоўскую з Карасон Акіна.

старонкі 8–9

10 антыжанчынаў Беларусі

Яны руйнуюць патрыярхальныя стэрэатыпы.

старонка 12

Стагодзьдзе ў тварах

Возьмем за А 1900 год.

старонка 13

Дочки мэгаполісу

Даўно мінулі тыя часы, калі мамкі...

старонка 14

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Тэсты і пратэсты

Сыстэма ацэнкі ведаў на выхадзе са школы ўсё ж змяняецца. Старая сыстэма дае больш магчымасьцяў для карупцыі, але з кансэрватыўнай крытыкай новаўвядзеньняў выступіў Аляксандар Лукашэнка. Тым ня менш, пераход на тэсты адбудзецца.

А.Лукашэнка на нарадзе зь міністрам адукацыі і рэктарам БДУ выказаў сумнеў у мэтазгоднасьці рэформы: «У мяне асабіста няма станючага меркаваньня, станючай ацэнкі самога тэставаньня. Мы адыходзім ад нашых традыцыяў гэтым самым. Экзамэн заўжды быў сьвятам. Гэта быў лад жыцця школы. Самае галоўнае — мы ня бачым чалавека».

Ці азначае гэта, што цэнтралізаваныя тэсты і наагул рэформа школы, накіраваная на ўлучэньне яе ў агульнаэўрапейскую адукацыйную прастору, цяпер спыніцца?

Аднадушнага меркаваньня наконт гэтага няма,

як не адзначна ставяцца спецыялісты і да тэставаньня. Абавязковыя цэнтралізаваныя тэсты — сёлетня навінка: раней іх можна было здаваць па жаданьні. Сёлета цэнтралізаваны тэст па мове (беларускай ці расейскай) стане абавязковым для здачы. Адзнакі, атрыманыя на тэстах, будуць выстаўляцца абітурыентам заміж іспытаў па адпаведных прадметах і залічваюцца пры паступленьні ў ВНУ.

З аднаго боку, тэсты, як адзначае дацэнт БДУ Ёсвалад Рагойша, не заўсёды прыдатныя для ацэнкі вучня: «Тэставаньне само па сабе ня кепскае і ня добрае — гэта звычайны, нэўтральны пэдагагічны інструмэнт. Менавіта за сыстэму распрацаваных кантрольных тэстаў па беларускай літаратуры я атрымаў пэдагагічную катэгорыю. Але тэсты могуць быць розныя. З досведу ведаю, што тыя тэсты, якія цяпер практыкуюцца на ўступных экзаменах, накіраваны на выяўленьне *найлепшых падрыхтаваных*, а ня *здольных і таленавітых* абітурыентаў». Прарэктар БДУ па навукальнай пра-

цы Віктар Самахвал наагул адмаўляе карысьць тэстаў: «На 99% людзі ставяцца да гэтай сыстэмы адмоўна. Як можна прымаць абітурыента на спецыяльнасьць «загранічная мова» ці «журналістыка», калі ня бачыў яго?»

Зь іншага боку, тэсты даюць бесстароннюю ацэнку: адказаў — атрымаў адзнаку толькі за веды, а не за адносіны з настаўнікамі ці знаёмства з выкладчыкам. Нават сёньняшнія тэсты, на думку У.Рагойшы, ужо далі плён: «За апошнія гады пасьпяховаць сярод студэнтаў БДУ ўзрасла шматкроць, узровень эрудыцыі нашмат вышэйшы, як пяць гадоў таму. Чынавенскія інтарэсы таксама задаволены: статыстыка пасьпяховацьці добрая, сярэднія балы паказальныя. Але, з другога боку, празь цяперашнюю сыстэму тэставаньня сапраўды надзвычай цяжка прайсьці здольнаму вяскоўцу — у вёсцы няма бібліятэкі, а пару месяцаў на год даводзіцца замест школы хадзіць на бульбяныя ды бураковыя палеткі.

Працяг на старонцы 2.

Тыдзень без чужога слова

«Наша Ніва» — незалежная крыніца інфармацыі і грунтоўны аналітык беларускага і міжнароднага жыцця. «Наша Ніва» — гэта 16 старонак без чужога слова штотыдзень. Дык падпісайся!

Газэта была заснаваная ў 1906 годзе, адноўленая ў 1991 годзе. Пасья аднаўленьня выходзіць ужо 13 гадоў.

Падпісны індэкс 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку» ды ў прыватным агенцтве «Эй Бі ПрэсСэрвіс». Цана на месяц — 2580 рублёў на поштах або 1800 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». Адкрытая падпіска на другі квартал.

ТЫДЗЕНЬ НАШАГА ЖЫЦЦЯ

Сацыяльная і палітычная эмансывацыя беларусаў адбылася ў савецкія часы. За апошнія ж 20 гадоў змяніліся перадусім сэксуальныя паводзіны жанчынаў. Напрыклад, другі пол выразней усвядоміў сваё права на асалоду. Адпаведна, усё больш жанчынаў успрымаюць сэкс не як ямейны абавязак, а як права. Праз гэта яны пачынаюць па-іншаму ставіцца да свайго цела, да спажывання ежы. Гэта мяняе жанчынаў, іхны стыль жыцця, іх мастацтва. Шматлікіх мужчынаў такі працэс цвельціць, некаторыя сацыялісты трывожыцца пра лёс сям'і і мацярынства. Жанчыны выходзяць з-пад кантролю: чаму, як, дакуль? Да гэтай тэмы звяртаецца «НН» перад 8 Сакавіка. **Старонкі 12—15.**

Тым ня менш, грамадства перапанаму не гатовае прызнаць за жанчынамі права на палітычнае лідэрства, разважае Віталь Тарас на **старонцы 8.**

Чарговы газавы кантракт з «Трансгафай» сканчаецца ў той самы сьвяточны жаночы дзень. У сераду намеснік старшыні «Газпрому» Аляксандар Разанаў падкрэсьліў, што галоўная ўмова расейскага боку — перадача ва ўласнасьць «Газпрому» 50% статутнага капіталу «Белтрансгазу». Валер Булгакаў грунтоўна аналізуе доўгатэрміновыя тэндэнцыі ў беларуска-расейскіх адносінах на **старонках 3—4.**

На наступным тыдні Нацыянальны аргкамітэт па сьвяткаваньні Дня Волі канчаткова вызначыць фармат урачыстасцяў 25 Сакавіка. Сьлетняе сьвята законна можна ператвараць у Дзень «Народнай волі». Гэтак здэкуюцца з найбольшай дэмакратычнай газэты краіны! Абклалі бясконцымі судовымі справамі... Думаю, не адзін чалавек адмовіцца зараз купляць бялізну «Сэрж». Чытайце побач на **старонцы 2.**

І яшчэ раз нагадаю — вясна надышла.

Андрэй Дынько

Тэсты і пратэсты

Працяг са старонкі 1.

Дый настаўнік на пэрыфэрыі заўсёды будзе менш прафэсійны. Дзяржава можа колькі хоча трымаць абавязковага разьмеркаваньня і будаваць дамы для «маладых спецыялістаў», але факт застаецца фактам: добраму настаўніку, як і артысту або палітыку, патрэбная як мага большая і ўдзячная аўдыторыя, а таксама прафэсійныя кантакты — таму ўцёкі добрых педагогаў зь вёскі непазьбежныя. У гэтым сэнсе «пэрсанальны» іспыт і сапраўды лепшы за безаблічнае тэставаньне. Іншая рэч, калі ў тэсты па асобных прадметах паўключаць заданьні на творчасць, нестандартнасьць рашэньня, псыхалагічную ды інтэлектуальную здатнасьць, што, зрэшты, і практыкуецца ў Эўропе. Але гэта ня зробіцца з наскоку і за адзін сезон.

Экс-міністар адукацыі Пятро Брыгадзін, цяпер рэктар Інстытуту кіраваньня і сацыяльных тэхналягіяў БДУ, лічыць, што сьпяшацца з увядзеньнем цэнтралізаваных тэстаў ня варта: «Тэсты — тэхналягія, якая пасляхова выкарыстоўваецца ў бягучым кантролі ведаў і для выніковага кантролю. У многіх краінах сьвету ідзе экспэры-

АНАТОЛЬ КІЯШЧУК

Зьняважаны гонар

Сяргея Атрошчанкі

Суд Ленінскага раёну Менску задаволіў пазоў бізнэсоўца Сяргея Атрошчанкі да рэдакцыі газэты «Народная воля» і карэспандэнткі выданьня Марыны Коктыш. Газэце належыць выплаціць матэрыяльную кампэнсацыю спадару Атрошчанку 15 мільёнаў рублёў за абразу гонару, годнасьці і дзелавой рэпутацыі. Судзьдзя Вера Тупік сёньня паставіла, што надрукаваньня ў артыкуле «Якому бізнэсу ў Беларусі добра?» зьвесткі не адпавядаюць рэчаіснасьці. У тым артыкуле эканамісты й бізнэсоўцы камэнтавалі, не шкадуючы словаў, выказваньне С.Атрошчанкі, вытворцы бялізны «Сэрж», пра тое, што ў Беларусі «выдатныя ўмовы для бізнэсу».

Кіраўнік цэнтру абароны СМІ Беларускай асацыяцыі

журналістаў, былы судзьдзя Канстытуцыйнага суду Міхаіл Пастухоў лічыць, што судзьдзя Вера Тупік прыняла палітычна матываванае рашэньне: «Выказваньні на старонках газэты мелі характар асабістага меркаваньня і ня тычыліся ўвогуле С.Атрошчанкі».

На першы раз С.Атрошчанка наступае на «Народную волю». Летась ён зарэгістраваў гандлёвую марку «Народная воля» і запатрабаваў ад пракуратуры Беларусі спыніць выхад газэты з такой назвай.

Галоўны рэдактар «Народнай волі» Іосіф Сярэдзіч зазначаў, што яму шкада судзьдзяў, якія пераўтварыліся ў інструмэнт прыдушэньня свабоды слова.

Паводле радыё «Свабода»

Міхась Лагор, Гарадок

ПАРАЎНАНЬНЕ

Цана славацкага «Трансгазу»

Праз Славацкіну праходзяць магістральныя трубаправоды даўжынёй 2 тыс. км. Яны пампоўць тры чвэрці газу, які Расея пастаўляе ў Заходнюю Эўропу. Магістральныя трубаправоды «Белтрансгазу» ў тры разы даўжэйшыя (6 тыс. км). Славацкая «труба» надзвычай важная для «Газпрому». Аднак, нягледзячы на ціск Масквы, Браціслава захавала кантрольны пакет акцыяў газатранспартнай кампаніі «СПП» за сабой.

Пакупнікамі 49% акцыяў славацкай кампаніі ў 2002 г. сталі нямецкі «Рургаз» і французскі «Газ дэ Франс» у кансорцыюме з «Газпромам». За сваю долю яны заплацілі \$2 млрд 765 млн.

Кукабака асуджаны

Міхася Кукабаку зноў судзілі ў Маскве. 2 сакавіка суд Басманнага раёну сталіцы Расеі пакараў яго штрафам за ўдзел у мітынгу на Лубянскай плошчы з нагоды 60-х угодкаў дэпартацыі чачэнцаў. Кукабака быў самым вядомым беларускім дысьыдэнтам у савецкія часы.

Мітынг 23 лютага быў несанкцыянаваны. Праз 25 хвілін пасля пачатку яго разанала міліцыя, 13 яго ўдзельнікаў былі затрыманыя. Кукабаку забралі з плякатам «Крэмень ня хоча спыніць вайну ў Чачэніі». Штраф складае 700 расейскіх рублёў (25 даляраў).

«Ня буду плаціць гэтага штрафу, — сказаў карэспандэнту «НН» былы палітвязень, які цяпер жыве ў Маскве. — Хай апісваюць маёмасьць, калі апэляцыя будзе адхіленая».

Сяргей Ёрш

Туркмэнія кліча

Беларускія перакладчыкі «Рухнамы» Туркмэнбашы (Леанід Дранько-Майсюк, Анатоль Бутэвіч, Анатоль Кудравец) днямі вярнуліся з Туркмэністану. Прыватная паездка доўжылася тыдзень. Беларускіх гасьцей сустракалі з пашанай, вазілі з экскурсіямі, іх здымала туркмэнская тэлевізія. Вярнуліся беларускія літаратары пад вялікім уражаньнем ад таго, як Туркмэнбашы кіруе краінай. Адзін з удзельнікаў паездкі асабліва захапляўся тым, што за 10 гадоў у Туркмэністане ня скралі ніводнага аўтамабіля.

Аркадзь Шанскі

НА ДВОР'Е

Будзе шмат хлеба

Колькасьць ападкаў у лютым перавысіла норму ў 1,5—3 разы. Асабліва шмат сьнегу нападла на поўначы. У Віцебску й Воршы сьнегавое покрыва складае 66—69 см — абсалютны рэкорд за ўвесь пэрыяд назіраньняў. Сьнежныя зімы вяртаюцца ў Беларусь. Нават дадатковую ночку высакоснага году зіма не прадрамала. 3 29 лютага на 1 сакавіка ў Лідзе выпала 9 см сьнегу, у Менску — 7.

Расея мяняе беларускіх грамадзянаў на расейскіх агентаў

Масква фактычна прызнала сваё дачыненне да забойства ў Катары былога прэзыдэнта Чачэніі Зелімхана Яндарбіева. У гісторыю ўцягнута і Беларусь.

28 лютага ў маскоўскім аэрапорце «Шарамецьева-2» былі затрыманыя два спартоўцы-барцы са зборнай Катару, што ляцелі зь Беларусі ў Сэрбію праз Маскву. У іх нібыта знайшлі незадэжляваную ва-

лоту. Пазьней расейскія СМІ падалі інфармацыю, што спартоўцаў абвінавачваюць у «сувязях з тэрарыстамі» і хочучь абмяняць на арыштаваных расейскіх агентаў. Магчымасьць такога абмену падаецца сумнеўнай. Больш верагодным выглядае тлумачэньне, што затрыманых спартоўцаў расейцы меркавалі выкарыстаць у якасьці элемэнту псыхалагічнага ціску на катарскае кіраўніцтва.

Працяг на старонцы 5.

Рухі Андрэя Клімава

Адзін з прэтэндэнтаў на пасаду прэзідэнта стаўся вядомы на 100% за два з паловай гады да выбараў. 1 сакавіка Андрэй Клімаў прэзэнтаваў рух уласнага імя.

Зрэшты, сам А.Клімаў ня лічыць, што чакаць прыйдзеца да 2006 г. «Думаю, што Лукашэнка папросту не дацягне да 2006 году, бо, давёўшы краіну да спынення паставак газу, ён аўтаматычна ператварыўся ў палітычны труп», — кажа ён. Разам з тым А.Клімаў гаворыць аб дзвюх рэчах, неабходных, каб стаць прэзідэнтам Беларусі: «Трэба, каб гэтага чалавека не баялася Расея, але ў той жа час баяўся Лукашэнка. На фізычным узроўні». Таму А.Клімаў на панядзелкавай прэзэнтацыі «Руху Андрэя Клімава» падкрэсьліваў, што ён — прарасейскі палітык. Але потым дадаў: «У Эўразьвяз Беларусь і Расея павінны ісьці разам, але не як адзіная дзяржава, а як хаўруснікі».

На прэзэнтацыю ў кавярню «Латэ» Клімаў запрасіў практычна ўвесь апазыцыйны палітычны бамонд, і бамонд прыйшоў: Станіслаў Багданкевіч, Васіль Шлындзікаў, Аляксандар Рабатай, Генадзь Бураўкін, Мечыслаў Грыб, Яўген Будзінас, Аляксандар Сасноў, Уладзімер Нісцюк, Тацяна Процька, Павал Казлоўскі.

А.Клімаў паводзіў сябе разняволена. Некаторых з гасьцей А.Клімаў акрэсьліваў як мажлівых кандыдатаў у прэзідэнты, як толькі яны зьяўляліся ў прадпрыемстве грамадзкага харчаваньня. Так былі прывітаньня Міхаіл Чыгір, Міхаіл Марыніч, Мікола Статкевіч, Пятро Краўчанка і Леанід Сініцын. На імпрэзаваную сцэну ў якасьці стваральнікаў палітычнага руху выйшлі пяць чалавек: сам А.Клімаў, ягоны сябар-журналіст Яўген Агурцоў, тэлежурналіст Леанід Міндлін, былы прадпрымальнік і данядаўна лідэр «Свабоднай Беларусі» Леанід Малахаў, а таксама малады чалавек Цімох Дранчук, які прыпыніў сваё сяброўства ў «Зубры».

PHOTO BY MEDIA.NET

Адразу ж было сказана, што ўсялякія аналогіі з іншай «Піяцёркай» тут выпадковыя. А ў якасьці «плюсу» анансавалі фурштэтыя сталы з ікрой і рыбай. Л.Міндлін зазначыў, што «ўсялякая гіпотэза можа ажыццявіцца, толькі калі яна крыху вар'якая». Візуальнай і гукавой сымболікі не было.

Будучы кандыдат настойваў, што мае права балытавацца на прэзідэнта, зыходзячы з таго, што ў судовым прысудзе, агалошаным 17 сакавіка 2000 году, не было адмысловага пункту, які б забараняў яму пасьля вызваленьня займаць пасады ва

ўладзе. Нарадзіўся ён таксама так, як трэба, — у Менску. Каб яго маглі зарэгістраваць, А.Клімаў мусіць кампэнсаваць дзяржаве суму вызначаная судом «шкоды». А.Клімаў кажа: «Гэты «выкуп» за мяне ўнясуць». Хто? «Сябры-расейцы».

На пытаньне, навошта яму ўвогуле прэзідэнцтва як такое, адказаў, што ягоная мэта «выходзіць далёка за прыватныя амбіцыі» ды палягае ў дзвюх задачах: паляпшэньне дабрабыту беларусаў і зьмена іміджу краіны ў свеце на пазытыўны.

Зьміцер Дрыгайла

ХРОНІКА АПАЗЫЦЫІ

Намесніцу рэдактара «Белорусской деловой газеты» **Ірыну Халіп** 26 лютага выклікалі ў Менскую пракуратуру. Узнаўляецца крымінальная справа паводле ейнай публікацыі «Аўганскія харты» ў «БДГ. Для служэбнага пользаванья». Судзілі і старшыню РГА «Пэрспэктыва» **Анатолія Шумчанку**. Яго вінавацілі ў арганізацыі несанкцыяванага мітыngu. 24 лютага ён па прыватных справах быў на рынку «Уручка-3», дзе да яго падыходзілі прадпрымальнікі з пытаньнямі. 3 сакавіка суд спыніў справу дзеля адсутнасці складу злачынства. 27 лютага заснавальнікі фонду «**Ратуша**» (сябры ліквідаванага ў лістападзе 2003 г. ГА «Ратуша») падалі ў суд скаргу на адмову Гарадзенскага гарвыканкаму ў рэгістрацыі. Управа юстыцыі Менгарвыканкаму вынесла пісьмовае папярэджаньне гарадзкому грамадзкому аб'яднаньню «**Дыярюш**», бо адзін з сяброў Рады прахывае ня ў горадзе, а ў Менскім раёне. 1 сакавіка ў Горадні на базавую велічыню быў аштрафаваны адзін з лідэраў прадпрымальніцкага руху Зьміцер Іваноўскі: 29 лютага яго затрымалі падчас распаўсюду ўлетак з заклікам прыйсьці на мітынг прадпрымальнікаў. Судзьдзя Вера Тулік 1 сакавіка дала газэце «**Народная воля**» 15 млн руб. кары. Грошы пойдучь прадпрымальніку Сяргею Атрошчанку як кампэнсацыя за маральную шкоду ад артыкулу Марыны Коктыш «Якому бізнэсу ў Беларусі добра?». Суд Першамайскага раёну Менску пачаў разгляд пазову **Беларускага Хельсынскага камітэту** і яго старшынікі **Тацяны Процькі** да Нацыянальнай дзяржаўнай тэле-радыёкампаніі, вядучага тэлепраграмы «У цэнтры ўвагі» Сяргея Хамянтоскага і аўтара яе тэксту Сяргея Пракопава. 2 лістапада 2003 г. у праграме быў паказаны негатыўны сюжэт пра БХК, Т.Процьку і іншых праваабаронцаў, які НДТРК адмовілася абвергнуць.

АШ

Лукашэнка і газ

Працяг са старонкі 3.

Тлумачэньне першае. Самымі дагаварзоднымі з расейскага пункту гледжаньня зьяўляюцца палітычна самыя слабыя прэзідэнты краін СНД, гатовыя паглыбляць структурную залежнасьць эканомікі сваёй краіны ад Расеі ўзамен за расейскую палітычную падтрымку. Беларускае грамадства пакуль не ўвашло ў фазу эканамічнага крызысу, таму беларускі прэзідэнт кажа расейцам усё, што хоча.

Тлумачэньне другое. Лукашэнка вось ужо дзесяць гадоў гуляе на расейскім палітычным полі. З кім толькі ён ні ўступаў у кантакты за гэты час — і з расейскімі губэрнатарамі, зь сілавікамі, нацыянал-патрыётамі і акадэмікамі. Пры хворым Ельцыну такія кантакты прынамсі талераваліся, пры энэргічным і самаўладным Пуціну яны ўспрымаюцца як выклік расейскай дзяржаве. Адсюль адключэньне газу — апошні сымбалічны акт у справе выгнаньня Лукашэнка з расейскай сыстэмнай палітыкі, які выклікаў у яго глыбокае ўзрушэньне і нават злосьць.

Тлумачэньне трэцяе, эканамічнае. Беларусь самая палітычна і эканамічна інтэграваная з Расеяй краіна СНД. Зусім натуральна, што менавіта тут, на пярэднім рубяжы інтэграцыі, першымі адчулі, што расейцы кардынальна мяняюць правылы гульні. Таксама зразумела, што Лукашэнка і яго паплечнікам не падабаецца, калі іх краіна выкарыс-

тоўваецца як палігон для апрабаваньня новых расейскіх падыходаў да былых братніх краін. Калі гэтае тлумачэньне мае прагнастычную сілу, трэба чакаць, што расейцы захочуць паставіць Беларусь на калені, каб

- Беларусь і Расея маюць
- адрозныя шляхі да
- эканамічнага росту. І
- пакуль Лукашэнка будзе
- адстойваць нашы
- нацыянальныя інтарэсы
- хаця б у эканамічнай
- сфэры, ён будзе мець
- палітычную будучыню.

даць пераканаўчы ўрок усім палітычным лідэрам краін СНД: супраціў бессэнсоўны.

Тлумачэньне чацьвертае, папулярнае. Справядліва заўважана, што Лукашэнка заўсёды чуйна прыслухоўваецца, што гаворыць і чаго хоча беларускі народ. Дзесяць гадоў таму яго эліта, беларускі дырэктарат, хацела толькі аднаго: разбурыць мяжу з Расеяй, аднавіць разарваньня гаспадарчых сувязі і зававаць расейскі рынак. За дзесяць гадоў дырэктарат працьверзеў, звыкся зь беларускай незалежнасьцю і цяпер страшна баіцца, каб сюды не прыйшоў расейскі капітал і не па-

выганяў яго з наседжаных месцаў. Гэтыя страхі ўмела падаграваюць беларускія протаалігархі, якія ўспрымаюць нацыянальную незалежнасьць Беларусі як абавязковую ўмову для стабільнасьці свайго бізнэсу. Такім чынам, Лукашэнка сьмела ідзе на канфлікт з Крамлём, бо адчувае, што за ім народ.

Тлумачэньне пятае. Усе судоўна ведаюць, што Лукашэнка заклапочаны сваёй палітычнай будучыняй. Ён і ўся яго адміністрацыя толькі і думаюць, як арганізаваць яго элітаннае пераабраньне на трэці тэрмін. Летась яны нарэшце знайшлі такі спосаб. Меркавалася, што, калі адобраны беларускім і расейскім прэзідэнтамі канстытуцыйны акт саюзнай дзяржавы будзе вынесены на рэфэрэндум, у беларускія бюлетэні для галасаваньня будзе дадзена пытаньне пра падаўжэньне тэрміну паўнамоцтваў Лукашэнка. Але расейцы пачалі торг, апатэозам якога быў газавы спэтакль 18—19 лютага. Раз вы плінулі на нашы папярэднія дамоўленасьці, падумаў беларускі прэзідэнт, я пліну на вас саміх. І плінуў.

На карысьць гэтай вэрсіі гавораць шматлікія адзнакі таго, што Лукашэнка сам ішоў на абвастэрны канфлікт. Значыць, яго падштурхоўвала нейкая абсалютная матывацыя. Калі Лукашэнкам рухала воля да трэцяга тэрміну, гэта азначае, што пакуль Расея ня дасьць надзейных гарантыяў сваёй нэўтральнасьці на прэзідэнцкіх выбарах

2006 г., любы мір зь ёй будзе толькі замірэннем. У такім выпадку чакаем эскаляцыі канфлікту.

Тлумачэньне шостае. Лукашэнка — унікальны прэзідэнт, а Беларусь — вынятак з агульнага правіла, што на постсавецкай прасторы выбары існуюць толькі для таго, каб афармляць пераёмнасьць улады. У 1994 г. у Беларусі да ўлады прыйшоў палітык, які ня меў намэнклятурнага мінулага і кліенцкіх абавязкаў перад сваімі закуліснымі патронамі. Складнікамі яго посьпеху былі палітычны папулізм, ідэалагічны эклектызм і здольнасьць выказаць свае думкі на даступнай вуліцы мове. На ўзроўні сваёй аратарскай манеры Лукашэнка й цяпер застаецца палітыкам вуліцы, якая й прывяла яго на вяршыню ўлады. Таму няма нічога здзіўнага, што ў сваіх палітычных прамовах ён ня робіць асаблівага адрозьненьня паміж якім-небудзь Пуціным і якім-небудзь Пётухам.

Ці мае Лукашэнка будучыню

Тутэйшыя і маскоўскія аналітыкі асабліва агрэсіўна навізваюць дзье ідэі. Адна зь іх разглядае нашу эканоміку як надзвычай адсталую, другая пераконвае нас, што Крэмль мае досыць сродкаў у сваім распараджэньні, каб дыктаваць сваю палітычную волю ўсім рэжымам «блізкага замежжа».

Абедзьве яны зьяўляюцца гранямі аднаго вялікага постімперскага

міту, які нараджаецца на нашых вачах. Гэты міт настойвае на звышпаўнаважнасьці Расеі і непаўнаважнасьці ўсіх сумежных зь ёй тэрыторый. Для яго папулярызатару любяць «мясцовыя» эканомікі блякнуць перад веліччу расейскай эканамічнай магутнасьці, а рука Масквы прасьціраецца на сушу, ваду і калязямную прастору.

Аднак, калі меркаваць па ўзроўні аплаты працы, наша эканоміка застаецца адной з самых эфэктыўных у СНД. Сярэдні беларус зарабляе ўдвая больш за сярэдняга ўкраінца. Па велічыні заробтнай платы мы прайграем Расеі і Казахстану, але апыраджваем усе іншыя краіны СНД, эканамічны дабрабыт якіх не грунтуецца вылучна на экспарце сыравіны. І што самае важнае, наша эканоміка зьялясаная для ўнутраных патрэб, а нацыянальная эканамічная палітыка ўнікае нэакаляніяльнага эканамічнага партнэрства.

Надаўні газавы шантаж — гэта толькі лякальны эпизод буйнамаштавага канфлікту нацыянальных інтарэсаў Беларусі і Расеі, які тлее ўжо некалькі гадоў. Ён яшчэ раз упэўніў нас, што Беларусь і Расея маюць уласныя і глыбока міжсобку адрозныя шляхі да эканамічнага росту і матэрыяльнага дабрабыту. І пакуль Лукашэнка будзе так адстойваць нашы нацыянальныя інтарэсы хаця б у эканамічнай сфэры, ён будзе мець палітычную будучыню.

За незалежнасьць трэба змагацца. Не бывае незалежнасьці лёгкай.

Расея мяняе беларускіх грамадзянаў на расейскіх агентаў

Працяг са старонкі 2.

Сенсацыяй сталася тое, што абодва «катарцы», Ібад Ахмедаў і Аляксандар Дуброўскі, пры правярцы аказаліся грамадзянамі Беларусі.

У панядзелак у гэтым яшчэ былі пэўныя сумневы. Рэч у тым, што Ахмедаў падарожнічаў з катарскім пашпартам і, паводле інфармацыі дарадцы пасольства Беларусі ў Расеі Івана Карэнды, у такім разе мусіў разглядацца як грамадзянін Катару, бо «беларускае заканадаўства не прадугледжвае двойнога грамадзянства». Аднак у аўторак прэс-сакратар Міністэрства замежных справаў Андрэй Савіных унёс яснасьць: Ібад Ахмедаў «зьяўляецца грамадзянінам Беларусі і яму будзе аказаная неабходная прававая і консульская дапамога. Ахмедаў застаецца грамадзянінам Беларусі да здзяйснення працэдуры выхаду з грамадзянства, якой ён пакуль не рабіў». Катарскага пашпарта Ахмедава ў такой сытуацыі беларускае МЗС не прызнае і мае на гэта законныя падставы.

У аўторак зьявілася непацверджаная інфармацыя, што Ібад Ахмедаў ужо вызвалены.

МЗС Беларусі, аднак, нічога наконт гэтага паведамляць ня мог. Невядомым засталася і месца ўтрыманьня беларускага грамадзяніна ў Маскве. Магчыма, ён правёў колькі дзён на Лубянцы. У прэс-службе ФСБ Расеі карэспандэнт «НН» паведамілі, што «ў іх няма ніякай інфармацыі» пра затрыманьне ў Маскве беларускіх грамадзянаў. «А хто такі Ібад Ахмедаў?» — пацікавіўся супрацоўнік прэс-службы, нібыта не азнаёмы з сытуацыяй.

Аляксандар Дуброўскі, паводле слоў Андрэя Савіных, меў беларускі пашпарт, не затрымліваўся расейцамі ды цяпер знаходзіцца ў Катары. Паводле іншых звестак, Дуброўскага ўсё ж затрымлівалі разам з Ахмедавым, але ненадоўга, і вызвалілі з працэсуальнымі ўчыненнямі «нязручнасьці». Расейцы не прадбачылі, што і ягоны падапечны акажацца грамадзянінам Беларусі. Паведамленьням пра затрыманьне ў Маскве мужа пярэчыць Ала Дуброўская, якая жыве ў Менску. Паводле яе, разам з Ахмедавым быў затрыманы супрацоўнік спорткамітэту Катару. «Катарцы — вельмі самаўпэўненыя людзі, таму яны і пае-

халі праз Маскву», — сказала яна карэспандэнт «НН».

Са словаў кіраўніка Беларускай фэдэрацыі клясычнай барацьбы Аляксандра Мядзьведзя, Дуброўскі працуе ў Катары ўжо каля 8 гадоў. Гэты былы прызёр чэмпіянату Эўропы даўно займаецца трэнэрскай працай. У Катар ён патрапіў з Сырыі. У Беларусі ў яго засталася сям'я.

Ібад Ахмедаў — азэрбайджанец, выхаванец Дуброўскага, у сярэдзіне 90-х выступаў за нацыянальную зборную Беларусі. Праўда, добрымі вынікамі гэты мухач з вагавай катэгорыі да 54 кг не вызначаўся і пасья Алімпіяды-96 застаўся «незапатрабаваны». Гады два таму Ахмедава запрасіў у Катар ягоны былы трэнэр Дуброўскі. Сёлета ў Ахмедава зьявіўся шанец ізноў патрапіць на Алімпіяду ўжо ў складзе зборнай гэтай невялічкай арабскай краіны. Дзеля гэтага яму трэ было патрапіць у пяцёрку найлепшых на кваліфікацыйным турніры ў Сэрбіі. Аднак выступу перашкоджалі расейскія спецслужбы. Фатальнай аказалася адсутнасьць простага транспартнага злу-

чэньня між Беларусіяй і Сэрбіяй — дзьвюма краінамі, якія пяць гадоў таму спрабавалі аб'яднацца ў саюзную дзяржаву.

Аляксандар Мядзьведзь кажа, што ў Катары працуе шмат спартоўцаў-сілавікоў з Беларусі. Час ад часу яны бываюць на Бацькаўшчыне, праводзяць на нашай базе зборы. Некаторыя з іх неўзабаве прыедуць у Менск для ўдзелу ў традыцыйным турніры на прызы Аляксандра Мядзьведзя.

Менавіта гэты спартоўцы прывозілі ў Беларусь фінікі для беларускіх сяброў Зеліхмана Яндарбіева. Зь Беларусі ж, як расказваюць гэтыя сябры, што пажадалі застацца невядомымі, Яндарбіеву за некалькі месяцаў да ягонай гібелі перадалі пяць боханаў чорнага хлеба.

Спартоўцы з Катару жылі ў менскім гатэлі «Аквабел». Звесткі пра спартоўцаў з арабскае дзяржавы, якія маюць кантакты з Яндарбіевым, нейкім чынам патрапілі да расейскіх спецслужбаў. Аднак з затрыманьнем двух беларускіх грамадзянаў ФСБ, падобна, села ў лужыну.

Сяргей Ёрш

«Курьер», «Навіны», «Гоман» і «Адзінства»

Барысаўскі мэдыя-рынак

Кожны, хто зазірне ў барысаўскія газэтыны шапікі, убачыць там чатыры мясцовыя выданьні. Тры незалежныя і адно афіцыйнае.

Найбольшай папулярнасьцю карыстаюцца незалежныя «Барысаўскія навіны» і «Курьер из Борисова». Тэрыторыя распаўсюду іх не абмяжоўваецца нашым горадам, а ідзе далей — Жодзіна, Крупкі, Смалявічы. Супольны наклад двух выданьняў выгаджае ў межах 25 тысячачаў, што для 150-тысячнага Барысава неабліг вынік. Памер «Навінаў» 24 старонкі, а «Курьер» днямі перайшоў на 40 старонак замест ранейшых 32. Большую частку аб'ёму газэтаў займаюць тэлепраграма і бясплатныя рэкламныя абвесткі — дзякуючы ім, у прыныцы, газэты і карыстаюцца такім попытам. Апроч агульнанацыянальных каналаў і мясцовага «СкіФу» друкуецца расклад праграмаў кабэльнага ТБ. Значную частку матэрыялаў складае рознага кшталту забаўляльшчына — крыжаванкі, показкі, астралягічныя прагнозы і г.д.

«Курьер из Борисова» ў асьвятленьні палітычнага жыцця краіны аддае перавагу артыкулам з інтэрнэт-выданьня «Белорусские новости», і толькі пра гарадзкія падзеі пішуць ужо мясцовыя журналісты.

Засмучае ў барысаўскіх выданьнях іх расейскамоўнасьць. Матэрыялы па-беларуску на старонках «Курьера» зьяўляюцца гады ў рады. Хоць, калі зьяўляюцца, то зусім неабавязкова «афіцыйным» правапісам. Тарашкевіца таксама часам прысутнічае на старонках выданьня. На лягатыпе «Барысаўскіх навінаў» змешчаны дзьвюхмоўны надпіс, хоць «дзьвюхмоўе» ў газэце ці ня цалкам зьнікла ад Новага году. Перавага была аддадзена мове расейскай. Засмучае яшчэ і тое, што пішуць па-расейску ў гэтых выданьнях аўтары «Нашай Нівы», радыё «Свабода».

Зусім іншая сытуацыя ў беларускамоўнай газэце «Гоман Барысаўшчыны», якую выдаюць і прапагандуюць сябры ТБМ, а ў прыватнасьці выкладчык туэйшага Палітэхнікуму Міхал Мацельскі. Ён чытае лекцыі па тэхнічных дысцыплінах па-беларуску і ставіць дадат-

ковыя балы навуэнцам, якія адказваюць таксама па-наску.

Газэта выходзіць раз на месяц і для таго выданьня каштуе сьмешныя грошы. У выходных звестках пазначана: «Гоман Барысаўшчыны. Грамадзка-палітычная, асьветніцкая газэта». Хоць палітыкі на старонках «Гоману» няма. Можна, тое і да лепшага. Газэта піша пра эканоміку, гаспадарку, культурнае ды грамадзкае жыцьцё гораду і ваколіцаў, спорт. Але асноўная стаўка робіцца на гісторыю, этнаграфію, крязнаўства, фальклёр. Найбольшую цікавасьць сярод матэрыялаў газэты выклікае выклад «Гісторыі Барысаўшчыны ад старажытных часоў да сучаснасьці» ад сп.Мацельскага, што з 96-га друкуе газэта. Газэту робяць не прафэсійныя журналісты, а проста людзі, апантаныя беларускай справай. Рэдакцыя актыўна вандруе па раёне, прапагандуючы сваё выданьне, вывучаючы гісторыю мясцінаў. Шкада, што яшчэ не дабраліся да маёй Кастрыцы.

Яшчэ адно выданьне, якое можна набыць ў барысаўскіх шапіках, — гэта дыназаўр мясцовых мас-мэдыяў, раённае «Адзінства», што выходзіць з 1918 г. Газэту ў асноўным чытаюць пэнсіянэры ў вёсках, а яе наклад зьніжаецца. Што цікава, у адным зь леташніх нумароў «Адзінства» «Наша Ніва» была названая «дзіцячай газэтай» у простым сэнсе.

Сярод самвыдавецкіх праектаў вылучаецца «Афсайд». Папросту файнае спартовае/футбольнае выданьне. Аднак цікавасьць да «Афсайду», паводле спэцыфікі газэты, выяўляе толькі пэўная група барысаўцаў. А ў вёсках «Афсайду» не набыць. Астатнія «дзьвесьце дзевяноста дзвяткі» нежак не засталіся ў памяці. Яны ствараліся да агульнанацыянальных падзеяў, нахштатт выбараў, таму і былі праграмаваны на недаўгавечнасьць. Запомнілася толькі наваasadзкая моладзевая газэта «Павятовы летапіс», бо трапіла ў Кастрыцу. Аднак, здаецца, на чацьвертым нумары выданьне зьнікла.

Які-ніякі, а выбар на рынку барысаўскіх мас-мэдыяў ёсьць. І гэта радуе. Хоць хацелася б трохі болей беларускай мовы і палітычнай аналітыкі.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца

Новыя аўтанумары

Праз два тыдні ў Менску пачнуць выдаваць аўтамобільныя нумары новага ўзору. Яны будуць чорнымі на белым тле. Дадатковая лічба будзе пазначыць прыналежнасьць аўто да рэгіёну. Менску далі лічбу 7, Берасьцейшчыне — 1, Віцебску — 2 і далей паводле альфабэту. Міліцыя і памежнікі атрымаюць такія ж чорна-белыя нумары, як і ўсе астатнія кіроўцы. Бела-чырвоныя нумары былі ўведзеныя, калі нацыянальны бел-чырвона-белы сьцяг меў статус дзяржаўнага. Новы нумар будзе каштаваць 17 тыс. рублёў. Пакуль мяняць нумары будзе неабавязкова.

3 лукамолу ў «зубры»

120 сяброў БРСМ з Баранавіцкага каледжу лёгкай прамысловасьці арганізавана перайшлі ў незарэгістраваны «Зубр» і заклікалі ўсіх браць з іх прыклад. 3 сакавіка ў Баранавічы сьпешна прыехаў кіраўнік БРСМ Міхал Орда.

3 мабільнікаў праз 017

Ад 15 сакавіка ў мабільнікаў на менскія нумары можна будзе тэлефанаваць толькі праз код 8-017. Міністэрства сувязі тлумачыць гэта хуткім ростам колькасці абанэнтаў. Сёлета «Вэлкам» і «МТС» спадзяюцца набраць па мільёну карыстальнікаў, таму нумароў з іх кодамі 0296 і 0297 ужо ня хопіць. «Вэлкам», акрамя «шасьцёркі», выдаткавалі «тройку», а «МТС» — «пяцёрку». А ў прыгарадах Менску нумары таксама пачынаюцца на 5. Каб не было блытаніны, вырашылі ўвесці абавязковы набор міжгародніх кодаў.

Я люблю Ліцэй-2

Вучні Беларускага ліцэю ў сярэдзіне красавіка выпусьцяць другі дыск сваіх песень. На новым кампаке будзе 19 песняў на ліцэйскія й агульнабеларускія тэмы. Некалькі твораў з новага альбому ліцэйсты прэзэнтуюць на Дзень Волі.

МБ; радыё «Свабода»

Гвалтоўная падпіска

Не зважаючы на высілкі райвыканкаму, крычаўцы ўпарта не жадаюць падпісвацца на рэкамэндаваныя «зверху» выданьні. У выніку адмысловых мерапрыемстваў райвыканкаму, у канцы 2003 г. наклад «Ленінскага клічу» ўзьяўся адразу з 2900 да 3900 асобнікаў. Аднак сёлета толькі за студзень зьменшыўся на 400 шт. Відавочна, што чатырыста крычаўцаў падпісаліся на «раёнку» пад ціскам адміністрацыі, але толькі на месяц.

Намеснік старшыні райвыканкаму Сяргей Марозаў запатрабаваў ад кіраўнікоў прадпрыемстваў забяспечыць неабходную колькасць падпісчыкаў сярод падначаленых.

Кацярына Яленская, Крычаў

Новы сябар «Дзеднава»

Працоўным навастворанага ЗАТ «Беларуская пиваварная кампанія» прадставілі генэральнага дырэктара, югаслава Прэдрага Фрактыча. Заснавальнікамі новай кампаніі сталі ААТ «Пиваварны завод Дзеднава» і амэрыканская кампанія «Detroit-Belarus Brewing Company LLC». Кантрольны пакет акцыяў атрымалі амэрыканцы, якія сплалі значную частку запасы-чынасьці «Дзеднава». Бліжэйшым часам плянуецца правесці рэканструкцыю, якая дазволіць павялічыць магутнасьць бровару да 10 млн дэкалітраў у год. Да восени прадпрыемства будзе выпускаць прадукцыю са старым брэндам «Дзеднава», пасья пачнецца раскрутка новага — «Сябар».

Данута Чыгір, Магілёў

«Шайбу» на мыла

Летась аршанская міліцыя за парушэньне антыалькагольнага заканадаўства прыцягнула да адказнасьці амаль пяць тысяч чалавек, або кожнага 25-га мясціча. Найбольш небяспечнай у гэтым сэнсе зьяўляецца ў Воршы кавярня «Замкавая». Га-

раджанам яна вядомая пад назвай «Шайба» — празь яе выгляд. Летась тут было затрымана 237 грамадзянаў, якія не трымаліся на нагах, і здзейсьнена восем розных злачынстваў. Міліцэйскае кіраўніцтва двойчы прапаноўвала гарвыканкаму зачыніць кавярню або хоць абмежаваць час яе працы да 23-й. Асабліва спадзяваўся ГУУС на станочнае рашэньне яшчэ дзеля таго, што літаральна за дзесьць мэтраў месціцца Свята-Міхайлаўская царква. А спрад-веку культавыя й піцейныя ўстановы побач не існавалі. Але калі й зачыняць «Шайбу», праблема п'янства ды алькагалізму кардынальна ня вырашыцца.

Разьвіталіся зь зімой

У апошні дзень лютага ў Воршы ладзілася традыцыйнае гарадзкое сьвята «Праводзіны зімы». Усё было як заўсёды: народ сьпяваў і скакаў, гарэлка й піва ліліся ракою, смажыліся шашлык і пякліся бліны. Адно толькі здзіўляе, што сьвята адбы-валіся ў дні Вялікага посту, першы тыдзень якога — адзін з самых строгіх. Відаць, у краіне жыве не адзін праваслаўны атэіст.

Нетрывалыя дахі

Апошнія сьнежныя зімовыя дні нарабілі ў Воршы шкоды. Ня вытрымалі цяжару сьнегу дахі некаторых помнікаў даўніны. Абвалілася частка даху аднаго з жылых будынкаў Куцеінскага Богаяўленскага манастыру. Пасьля пажару 1997 г. ён мае выгляд, як пасья вайны 1654—67 г. Сродкаў на аднаўленьне помніка гісторыі й культуры, у якім некалі працавала друкарня Сьпірыдона Собаля, ні царкоўнае, ні сьведкае начальства пакуль не знайшлі. Прыйдзеца рамантаваць і дах двухпавярховага дому пачатку XX ст., што месціцца ў цэнтры гораду на вуліцы Менскай. Будынак пакуль закансэрваваны, але сюды плянуе пераехаць адзел па барацьбе з арганізаванай злачыннасьцю. А ў іх, трэба меркаваць, грошы на рамонт знойдуцца.

Яўген Жарнасек, Ворша

PHOTO BY MEDIANET

На мове адзеньня

Сёлета споўнілася б 60 гадоў этнографу й мастацтвазнаўцу Міхасю Раманюку. Ён нарадзіўся на поўдні, у вёсцы Кавалі, што на Брагіншчыне. А дзяцінства правёў у Цэнтральнай Беларусі — на Койданаўшчыне, у Старынках. З паваяннага маленства засталася зь ім любоў да вялікай роднай краіны. З тых часоў ён вычуваў яе самавітае багацце, што тоіцца ў мовах, сьпевах, невынішчальных памкненьнях людзей да хараства.

Па сканчэньні Тэатральна-мастацкага інстытуту ў 1971 г. Міхась Раманюк стаў выкладчыкам у ім. Стварыў і ачолюў тым часам часопіс «Мастацтва». Сёньня нават не да галавы пытаньне: што было б без яго?.. Міхась Раманюк, імпатны й адказны чалавек, кіраваў нашмат большымі справамі, чым мог сабе ўявіць пры жыцьці.

Ён меў адукацыю мастака-мадэльера, што перадвызначыла мастакоўскае зацікаўленьні. Менавіта гэтак ён сам і напісаў у прадмове да кнігі «Беларускія народныя строі», назваўшы яе справаю свайго жыцьця.

Новае выданьне адкрывае нам сьвет Раманюка-мастака: размаітыя кампазыцыі, упэўненыя абрысы, тонкая дэталізацыя. З тактоўнай іроніяй, зь любасьцю вытвараная ўсе персанажы. Не манжэны ў мадзлях. Людзі, свае, у сваіх строях. Выданьне ўклаў сын Раманюка, Дзяніс, а зрэдагаваў Сяргей Дубавец.

Тэматыка кнігі становіцца экзатычна ў Беларусі. Тую работу, якую зрабіў Міхась Раманюк, болей ня зробіць ніхто, якімі б шчодрымі талентамі ён ні быў адораны. Няма болей тых вёсак на Брагіншчыне, Лоўшчыне й Камарыншчыне, што добра былі ведамыя Міхасю Раманюку. Зьлятаюць, бы ў вырай, колішнія традыцыі ды ўмельствы. Толькі асобныя артэфакты, што засталіся ў нашых руках, прамаўляюць да нас на сваёй патаемнай мове.

Сяргей Харэўскі

Міхась Раманюк. Беларускія народныя строі: альбом. — Уклад. Дзяніс Раманюк.

На «Рок-коле» дзьве песьні па-беларуску

Арганізатар «Рок-кола» Сяргей Анішчанка мае дваіх дзяцей: малодшаму некалькі месяцаў, старэйшаму, «Рок-колу», — 14 гадоў. Сёлета фэст даўся Анісу асабліва цяжка. Лепшыя часы «Рок-кола» згінулі разам зь «Мясцовым часам». Сум па легендарнай камандзе адчуваўся цягам двух фэстывальных дзён. Ляўрэатаў сярод двух дзясяткаў удзельнікаў вызначыць было цяжка. Збольшага гэта былі пачаткоўцы: ніякіх адметнасьцяў і расейская мова. Прагучалі ўсяго дзьве песьні па-беларуску.

«Спадчына, я цябе кахаю», — прараўлі панкі з «Агоніі», ды «J-Mor» засьпявалі мэлядычную «Глядзі». Пераможцамі сталі групы «Фляўс і Кляйн» — рокапопс з налётам «Radiohead», «Skimen», якія паклалі тэксты пра Бога ў сэрцы на гардкоравую музыку, ды «Expansy» з джаз-кампазыцыяй. Апошні гурт існуе ўсяго два тыдні, быў створаны да «Рок-кола». Запомніўся выступ ВІА «Бела Рось» — гэтыя полацкія «Самацветы» зьявіліся на сцэне ў інвалідных вазках і на мыліцах.

Сяргей Будкін

«Вялес» — Васючэнку

Ляўрэатам прэміі Таварыства вольных літаратараў «Гліняны Вялес» за 2003 г. стаў Пятро Васючэнка, аўтар кнігі казак «Жылі-былі паны Кубліцкі ды Заблоцкі». На прэмію сёлета намінаваліся таксама прэзікі Сяргей Рублеўскі (зборнік «Азьярод»), Вольга Гапеева («Рэканструкцыя неба»), паэты Валянціна Аксак («Віно з Каліфорніі») і Янка Лайкоў («Вогнепаклоньнік»).

Адзін з сяброў журы Сяргей Шыдлоўскі тлумачыць выбар так: «Васючэнка — прадаўжальнік лініі Яна Баршчэўскага ў літаратуры, паўночнабеларускай і міталагічнай. Васючэнка адчувае мэйнстрым. Ён можа быць забавляльным у сваіх творах, але пры

гэтым не губляе сэнсавай глыбіні».

Кніга пераможцы выйшла ў дзяржаўным выдавецтве, як і зборнік Лайкова. Астатнія друкаваліся ў прыватных фірмах. У новым стагодзьдзі гэта першая перамога дзяржаўнага выдавецтва. Папярэднія гады кнігі дзяржвыдавецтваў нават не траплялі ў шорт-ліст. Пераможцам у 2001 г. быў Віктар Сьлінко («Штольні вясны», «Беларускі кнігазбор»), а ў 2002 г. — Альгерд Бахарэвіч («Практычны дапаможнік па руйнаваньні гарадоў», «Логвінаў»).

АВ

«Оскар» за фільм пра Беларусь

Дакумэнтальная стужка «Чарнобыльскае сэрца» пра наступствы Чарнобылю ў Беларусі атрымала найвышэйшую ўзнагароду Амэрыканскай кінаакадэміі. 38-хвілінны фільм зняла незалежная амэрыканская рэжысэрка Марыян Дэлео. Ёй дапамагала ірляндзкая дабрачынная арганізацыя «Чарнобыльскі дзіцячы праект». Карціна ішла ў намінацыі за найлепшую кароткамэтражную дакумэнтальную стужку.

У Беларусі фільму «Чарнобыльскае сэрца» яшчэ ня бачылі, нават у беларускім прадстаўніцтве ірляндзкага фонду.

Марыян Дэлео перамагла дакумэнтальныя фільмы пра жанчыну з Ганы, што шукае палітычнага прытулку ў ЗША, ды на тэму жаночых праблемаў у Амэрыцы. Стужка праходзіла ў конкурсе як беларуска-амэрыканская супрадукцыя. Гэта другі ў гісторыі «Оскараў» фільм, што праходзіў як беларускі.

Галерэя «Эрмітаж»

4 сакавіка ў Менску (вул.Сьвярдлова, 4) адчынілася новая прыватная галерэя «Эрмітаж». Яе гаспадарамі — мастак Андрэй Смаляк і ягоная мэнэджэрка Вольга Сычык. Першая выстава — карціны Андрэя Смаляка. Сярод наступных экспазыцый будзе выстава Алены Адамчык.

Абасава ў «Крамбамбулі»

«Крамбамбуля» знайшла сабе вакалістку азіяцкага выгляду. Сьпявачку завуць Гюнэш Абасава, яна родам з Баранавічаў, карані ж мае азэрбайджанска-турэцкія. «Я раней чула пра «Крамбамбулю», але ніколі не разумела такой музыкі. А тут хлопцы далі паслухаць, і мне раптам закарцела», — сказала сьпявачка ў інтэрвію «Комсомолке».

Караткевіцкі «Скарб»

У Віцебскім тэатры «Лялька» 28 лютага адбылася прэ'ера спектаклю «Збыты скарб». У двухактовай дзеі паводле казкі Караткевіча «Чортаў скарб» занятыя як акторы, так і лялькі, зробленыя ў чалавечы рост. У траўні «Лялька» прэзэнтэе спектакль «Піліпка і ведзьма» паводле п'есы Сяргея Кавалева.

«Сябры» ў Крамлі

5 сакавіка ў Крамлёўскім палацы ансамбль «Сябры» дасьць канцэрт да 30-годзьзя. Упершыню назва «Сябры» прагучала ў 1973 г., яе прыдумаў матор праекту — Анатоль Ярмоленка. Асновай ансамблю былі выпускнікі Гомельскай музвучэльні імя Сакалоўскага.

МБ; БелаПАН

АНДРЭЙ ЛЯНКІН

Новыя энцыклапедыі

Вялікага Княства Літоўскага, вёсак, войска

Да канца 2004 г. у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя» павінен выйсьці з друку першы том (ад А да К) «Энцыклапедыі ВКЛ». Артыкулы тэматычна будуць супадаць з тымі, што ў «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі» і «Беларускай энцыклапедыі», але розніцца большай інфармацыйнасьцю. Над ілюстраваньнем працуе мастак Зьміцер Герасімовіч, аўтар «Краіны Беларусі».

У дадатак да завершанай «ЭГБ» выйдзе «Гістарычны атлас Беларусі» ў такім самым афармленьні. Апрача мапаў, у ім будуць артыкулы-тлумачэньні ды ілюстрацыі, прысьвечаныя пэрыядам, адлюстраваным на мапах.

Сёлета мусіць скончыцца выданьне раённых кніг «Памяць». Аднак дасьледаваньне мікрагісторыі працянецца ў 15-тамавай «Энцыклапедыі вёсак Беларусі». Сёлета выйдучь два тамы, прысьвечаныя Гомельшчыне. Над выданьнем працуе Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі й фальклёру НАН.

Рыхтуецца да друку й аднатомнік «Вайсковай энцыклапедыі». У энцыклапедыі будуць адлюстраваныя ўсе войны, якія прайшлі празь Беларусь, палкаводцы (ад старажытнасьці да нашых дзён), роды войскаў і інш. У кнігу ўвойдуць блізу 50 тыс. тэрмінаў, аб'ёмам яна будзе падобная да тому «ЭГБ». Ваенную тэму працягне даведнік «Палкаводцы Беларусі», прымеркаваны да 60-годзьдзя Перамогі. Што праўда, Мінабароны й Вайсковая акадэмія, якія бяруць удзел у падрыхтоўцы гэтых выданняў, настойваюць на расейскамоўі. «Беларуская энцыклапедыя» прапануе кампрамісны варыянт: дубляванае выданьне па-беларуску і па-расейску.

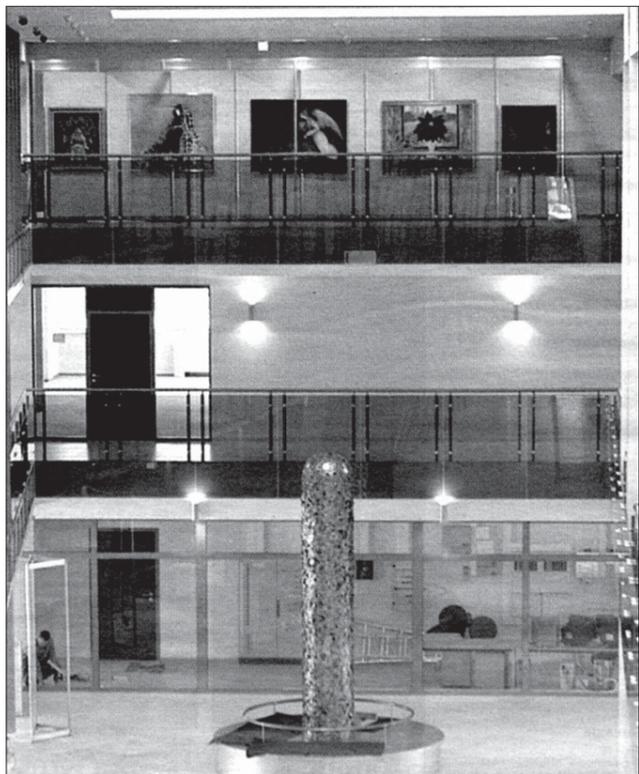
Будуць і надалей выдавацца кнігі, прысьвечаныя старым беларускім гарадам. «Першай ластаўкай» была кніга «Друцк старажытны», наступная будзе пра Менск (аўтары Георгі Штыхаў, Юры Бохан, Захар Шыбека й інш.).

З ініцыятывы Віталія Скалабана ў выдавецтве абмяркоўваецца «Краязнаўчая энцыклапедыя» — выданьне, якое дасьць звесткі пра краязнаўцаў, краязнаўчыя выданьні, гісторыю краязнаўства і г.д. Для яе пакуль толькі складаецца слоўнік.

Адам Воршыч

Выстава ў Глыбокім

У Глыбоцкім музэі адчынілася выстава мясцовых калекцыянараў: 13 калекцыяў, ад самавараў да лалечных машынак. Сярод збораў — нумізматыка Рыгора Шарыпкіна, парцелянавыя статуэткі Віктара Васілеўскага, паштоўкі зь віламі Глыбокага, сабраныя аўтарам «НН» Уладзімерам Скрабатуном.

І ў Стакгольме сьніўся Гомель

У Музэі сучаснага мастацтва Швэцыі адчынілася вялікая выстава фатаграфій Ганны Рыўкін.

Імя гэтай найлепшай швэдзкай фотамастачкі ХХ ст. нічога не гаворыць беларускім адмыслоўцам. Між тым, Ганна Рыўкін нарадзілася ў беларускім мястэчку Сураж, у габрэйскай сям'і, і ўсё жыцьцё падкрэсьлівала свае беларускія карані.

Маці Ганны, Фрыда, паходзіла з Кобрэню. Бацька, Аляксандар Рыўкін, нарадзіўся ў Гомелі. Скончыў прэстыжны Гайдэльбэрскі ўнівэрсытэт (Нямеччына), там жа абараніў доктарскую дысэртацыю па філязофіі. Вярнуўся на Радзіму, стаўся адным з найзаможнейшых прадпрымальнікаў Гомеля, дырэктарам папяровай фабрыкі. Гомельскі пагром 1903 г. зьмяніў лёс сям'і. Рыўкіны эмігруюць у Швэцыю, дзе просяць палітычнага прытулку. Стакгольм зрабіўся другой айчынай Ганны.

Усходнеэўрапейскае паходжаньне прывяло маладую фотамастачку да за-

цікаўленасьці этнічнымі меншасьцямі Швэцыі. Вядомасьць Ганьне прынеслі цыклы фатаграфій з жыцьця самай і цыганой. Пасьля вайны Ганна здымае Швэдзкую Опэру, каралеўскую сям'ю, шмат падарожнічае па сьвеце. Фатаграфіі Ганны ўпрыгожваюць швэдзкія выданьні кніжак Астрыд Ліндгрэн, зь якой мастачка сябрвала. Спачыла Ганна Рыўкін у 1970 г.

Спэцыяльна выдадзены да выставы альбом творчасці Ганны пачынаецца з часткі «Беларускае дзяцінства». На рэжымным шчыце Музэю сучаснага мастацтва кароткія зьвесткі: «Ганна Рыўкін, найвыдатнейшая швэдзкая фотамастачка, паходзіць зь Беларусі». Яшчэ адно імя вяртаецца ў нашу расьцярушаную гісторыю. Чытачам застаецца марыць, каб цудоўная выстава некалі трапіла ў Беларусь.

Андрэй Катлярчук, уласны карэспандэнт «НН» у Швэцыі

На здымку Ганны Рыўкін Астрыд Ліндгрэн.

Захаваць для нашчадкаў

З тае пары, як пакінуў гэты грэшны сьвет наш незабыўны Францішак Багушэвіч, мінула больш за сто гадоў. Але, як гэта ні дзіўна, да гэтай пары ацалелі жалобныя стужкі з пахавальных вяноў. Іх да нас дайшло аж тры. На іх такія тэксты лацінкай: «Poecie i przyjacielowi włościanie i rzemieślnicy», «Cnotliwemu i zasłużonemu», «Macieju Buraczku od Mużyczkoï-bielarusou 15/w1900», «Zmoukli pieśni tyje / Szto ihraū na dudce».

Лёс гэтых стужак няпросты, пакручасты, з патырчакамі. Напачатку яны перахоўваліся Багушэвічавай сям'ёй у Кушлянах. У 1940 г., пасьля далучэньня Заходняй Беларусі да Ўсходняй, з нагоды сотаі гадавіны з дня народзінаў песьняра Кушляны наведар гурт беларускіх пісьменьнікаў. Тады ж яны прывезьлі з Ашмяншчыны шэраг каштоўных памятак пра Францішка Багушэвіча. Сярод іх і згаданыя жалобныя стужкі з пахавальных вяноў. З тае пары і аж да сямідзясятых гадоў, праз усю вайну, яны, усімі забытыя, перахоўваліся ў Акадэміі навук за старымі шафамі. У канцы 70-х Акадэмію рэстаўравалі. З будынку выкідалі розныя друз, сьмецьце. Разам з ім выкінулі на вуліцы і скручаныя ў клубок стужкі. Можна б, яны так і згінулі, але выпала між гэтага другу ісьці Міхасю Чарняўскаму. Нейкая звышсіла ці мо прафэсійны інстынкт змусілі Міхася працягнуць руку да гэтага скрутку. На стужцы значылася: «Мацею Бурачку ад мужычкоў-беларусаў». Міхасю не хацелася верыць, што перад ім арыгіналы пахавальных стужак. Падумалася: «Містыка якась! Падробка! Муляж!» Але, аглядзеўшы як сьлед стужкі, мусіў прызнацца: перад ім арыгіналы, якім ледзь ня сто гадоў.

Ня так даўно мы разьвіталіся зь вялікім сынам нашага народу Васілём Быкавым. На высокім пагорку вяноў на ягонай магіле шмат жалобных стужак з разьвіталымі словамі кіпталтам: «Вялікаму сыну Беларусі Васілю Быкаву» ці «Вялікаму Беларусу Васілю Быкаву ад Беларускай аўтакефальнай праваслаўнай царквы Жыровіцкай Божай Маці. Кліўленд. ЗША»...

От каб хто знайшоўся з прыхільнікаў пісьменьнікавага таленту і захаваў тэя стужкі для нашчадкаў. От яны былі б удзячныя нам, як мы тым, хто ашанаваў Багушэвічавы жалобныя стужкі.

Уладзімер Содаль

Вогнішчы

Аб беларускіх кніжных вогнішчах я ўпершыню пачула ад Янкі Багдановіча (выдаўца часопісу «Шлях моладзі»). У 50-я сьледчы, які вёў яго справу, казаў: каб ня быў падсьледны беларускамоўным ды адукаваным, ніхто б да яго і не чапіўся, а так ёсьць «указаньне»... А яшчэ той сьледчы прымушаў дзядзьку Янку паліць беларускія кнігі і часопісы ў яго прысутнасьці. Дзядзька Янка добра ведаў, як складзеная ягоная грубка ўсярэдзіне, таму адразу саваў кніжкі ў схованку. Сьледчы, пераканаўшыся, што агонь добра гарыць, выходзіў, а дзядзька Янка даставаў уратаваныя кнігі. Пры канцы 80-х ён мне паказаў іх. І цяжка выказаць словамі тэя пачуцьці, зь якімі я трымала ў руках уратаваныя кнігі.

Доктар Аляксандар Курцейка зь Нямеччыны, таксама ахвяра сталінскага тэрору, неяк зацікавіўся лёсам хаты Старога Ўласа. Знайсьці пашанцавала толькі падмурак і сваякоў. На пытаньне, ці засталася што-небудзь з рэчаў, пачуў адказ, што яны ўсё спалілі. Скардзіліся, што вельмі ж доўга гарэла вогнішча, бо кніг было шмат. Спрашваньня старонкі не хацелі гарэць.

Дзеці Язэпа Найдзюка распавядалі, што пасьля першага і адзінага вобьску ў хаце ўсю ноч палілі бібліятэку і бацькавыя паперы. Сын Францішка Аляхновіча ўгадаў, што ў 1939 г., як толькі саветы ўступілі ў Вільню, маці спаліла ўсё, што было звязана з бацькам. Нават маляваны партрэт. І малы мусіў ёй у гэтым дапамагаць.

Можна, у гэтым і ёсьць адна з нашых народных слабасьцяў: не перахаваць дзе-небудзь (а такія выпадкі ёсьць: у Вільні, у наш час, у зямлі сваякі Язэпа Шнаркевіча знайшлі ягоны архіў), не падумаць пра нашчадкаў. Думаць толькі пра канкрэтны час і канкрэтную асобу — сябе.

Усе мы любім глядзець на агонь. Углядаючыся, як падскокваюць угару язычкі полымя, і стараючыся знайсьці ў гэтым нейкі сэнс... Гледзячы на агонь, я іншым часам пытаюся ў сябе: а што зрабіла б я ў той сытуацыі? І што я раблю сёньня? І што мы ўсе разам робім?

Гледзячы расейскую ТВ, чытаючы і купляючы небеларускія кнігі, супрацоўнічаючы з рэжымам, ці не падтрымліваем мы тое вогнішча, калісь запаленае?..

Людвіка Вітушкава-Кардзіс

Мастацтва ў мэрыі

За мінулыя два тыдні амаль усе віленчукі наведалі 20-павярховы хмарачос новай мэрыі, які вырас за год на праспэктзе Канстытуцыі. Перад засяленьнем гарадзкія ўлады арганізавалі ўнікальную акцыю. Кілямэтры сыснаў дзясцяккаў вялікіх ды малых офісаў занялі 26 галерэй, што прэзэнтавалі гледачам творы 250 мастакоў. За адно наведаньне можна было ўбачыць суцэльную панараму сучаснага мастацтва Літвы і, што ня менш цікава для абыяцеля, — паглядзець інтэр'еры і якасьць аддзелкі амаль усіх памяшканьняў. Так, самае вялікае ўражаньне пакідае заля паседжаньняў на апошнім паверсе, адкуль адкрываецца фантастычна прыгожая панарама старога гораду.

Дзяніс Раманюк, Вільня

На фота: інтэр'ер холу, аздоблены скульптурай С.Вайтэкуна.

Нерэстаўраваная «Багіня міру»

Праз адеутнасьць спэцыялістаў улады Гомеля вырашылі не рэстаўраваць скульптуру «Багіня міру» працы Васіля Дэмут-Маліноўскага з калекцыі Гомельскага краязнаўчага музэю — дакладную копію скульптуры Кановы. Некаторыя элемэнты твору страчаныя, аднак аднавіць яе няма каму. Увесну твор будзе выстаўлены ў Румянцаўскай залі «як ёсьць».

МБ

Жанчыны-палітыкі

Моцны альфабэт

Мужчына можа ўсё, жанчына — усё астатняе. Ня толькі ў сям'і. У Беларусі хапае жанчын, уплыў якіх сягае далёка за хатнія межы. Бяз гэтага жаночага клубу цяжка ўявіць палітычную мапу краіны.

На літару «А» прыпадае адразу тры «вэтэранкі»: жаночага руху — **Марыя Аліева**, моладзевая выхаваньня — **Наталія Аўдзеева** і расейска-беларускай інтэграцыі — старшыня аб'яднаньня «Яблоко» **Вольга Абрамава**. Апошняя дзье зьяўляюцца дэпутаткамі палаты прадстаўнікоў. Аўдзеева, апроч свайго ўдзелу ў камсамольскім руху на Магілёўшчы-

Вольга Абрамава

не ды прафэзьязе работнікаў культуры, вядомай тым, што распрацаваная ёй рэгіянальная праграма працы з моладзьдзю ў 2000 г. прызнаная найлепшай у краіне.

Літара «Б» зьмяшчае дзвюх навуковых асобаў: адну зь нешматлікіх жанчынаў-палітолягаў **Ірыну Бугрову** і хіміка-рацыяналізатарку **Ганну Бураву**. Апошняя праз дырэктарства на гарадзенскім прадпрыемстве «Радзёхвалю» патрапіла ў «сьпіс улады» і стала дэпутаткай ППНС.

Літару «В» самотна ўпрыгожвае экс-старшыня Нацбанку, потым — вязень турмы КДБ і ўжо колькі гадоў — палітычная бежанка **Тамара Віньнікава**. Апошнія гады яна жыве ў Лёндане.

Літара «Г» — крыптонім трох жанчын, якія вельмі па-рознаму, але прынеслі шмат кар'еры роднай краіне. **Валянціна Голубева** добра вядомая ўдзелам у расейскай тэлевіктарыне «Што? Дзе? Калі?», а таксама спробамі

Ядвіга Грыгаровіч

стаць дэпутаткай палаты прадстаўнікоў. **Ядвіга Грыгаровіч** — прынцыповай беларускамоўнасьцю на пасадзе рэктара Беларускага ўнівэрсытэту культуры, які ўзначальвае амаль 10 гадоў. За гэты тэрмін яна здолела з «універсытэту культуры ды адпачынку» зрабіць адну з самых прэстыжных ВНУ з моцным складам выкладчыкаў, стаць членам савету рэспублікі другога скліканьня. **Людміла Гразнова** прайшла вялікую эвалюцыю ад кандыдаткі эканамічных навук і дацэнткі

БДУ праз дэпутатства ў Вярхоўным Савеце XIII скліканьня да праваахоўнай дзейнасьці. Спачатку — як актывістка «Харты'97», а цяпер як старшыня арганізацыі «Праваабан-

Людміла Гразнова

рончы альянс», зарэгістраванай у Літве. А за ўдзел у апазыцыйных мітынгх ёй давялося й пасядзець суткі ў спэцпрыёмніку на Акрэсьціна.

Ала Данілава, да 2002 г. — першая сакратарка ЦК Беларускага саюзу моладзі — адзінае прозьвішча на літару «Д». Дый яна ўжо паўтара году ў адстаўцы, у якую пайшла, не пагадзіўшыся з аб'яднаньнем яе арганізацыі з пралукшэнкаўскім БПСМ. Гадуе дзіця.

Надзея Ермакова — адзіная пэрсона на «Е». Але якая! З 96-га — старшыня праўленьня ААБ «Беларусбанк», з 97-га — сябра праўленьня Нацбанку, з 99-га — старшыня Беларускага саюзу жанчын, а з 2000 г. — член савету рэспублікі, дзе займае пасаду намесьніцы старшыні камісіі па эканоміцы, бюджэце й фінансах. Вось гэта кар'ера ўрадзэнкі маленькай вёскі з Хоцімскага раёну!

Пра **Галіну Жураўкову** апошнім часам даведаліся нават тыя, хто за папярэднія два з паловай гады, якія яна ўзначальвала Кіраўніцтва справаў прэзыдэнта, пра яе ня ведаў. Сядзіць у турме, а яшчэ месяц таму па ўплывовасьці была трэцім чалавекам у Беларусі. Пасьля Лукашэнкі і Шэймана. Цікава, хто рызыкне павіншаваць Галіну Анісімаўну з 8 сакавіка? Сын жа яе таксама за кратамі.

Літарай «І» аднаасобна кіруе ў нядаўнім мінулым старшыня Саюзу пісьменьнікаў, а

Вольга Іпатава

цяпер — проста літаратарка, а ў дадатак сяброўка Рады БСДГ **Вольга Іпатава**.

На літару «К» прадстаўніца апазыцыі яўна мацнейшая за **Валянціну Качан** — дэпутатку палаты прадстаўнікоў, якая дагэтуль пяць гадоў была галоўным санітарным доктарам Берасьцейскай вобласці. Бо **Ірыну Красоўскую**, моцную жанчыну, здольную трымаць удар лёсу, пасьля выступу на канфэрэнцыі ў Рызе сталі лічыць кандыдаткай у прэзыдэнт 2006 г. Лёс **Сьвятланы Калінкінай**, якая больш за дзесяць гадоў прыбірае сьмецьце за беларускай уладай, зьвязаны зь «Белорусской деловой газетой», дзе яна зьяўляецца галоўнай рэдактаркай.

Сьвятлана Калінкіна, Жанна Літвіна

Жанна Літвіна, старшыня Беларускай асацыяцыі журналістаў, апошнія дзесяць гадоў жыве на лініі фронту. Баявых стратаў пакуль больш, чым перамог, але свой галоўны прычып — «Трымайся праўды!» — яна здаваць не зьбіраецца.

«М» — ізноў трыюмвірыят. Рафінаваная інтэлігентка, лінгвістка **Алена Макоўская** — старшыня рады Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына». Заўзятая «дачніца», «прафсаюзніца» і па сумяшчальніцтве — кіраўніца Жаночай партыі «Надзея» **Валянціна Матусевіч**. А таксама дачка свайго бацькі **Наталія Машэрава**, якая пабаялася працягнуць яго справу на самай вышэйшай пасадзе ў 2001 г. Шанцы былі, і някепскія. Больш, здаецца, ня будзе.

Валянціна Матусевіч

Літарай «Н» поўнасьцю валодае палітоляг і кандыдат філязофскіх навук **Сьвятлана Навумава**.

Затое «П» зьмяшчае дзвюх дэпутатак «палаткі» — **Марыю Прагашчык** ды **Зінаіду Пянькову** — і дзвюх сябровак БХК — **Тацяну Процьку** ды **Людмілу Пеціну**, а апроч іх — міністарку аховы здароўя ды галоўную пешчу краіны **Людмілу Пастаялку** ды кіраўніцу перадвыбарчага штабу Ўладзімера Ганчарыка на прэзыдэнцкіх выбарах-2001 **Ва-**

Тацяна Процька

Людміла Пастаялка

ляніну Палевікову. Апошняя, згубіўшы кіраўніцтва ў партыі «Надзея», ужо два гады намагаецца самастойна паўдзельнічаць у партыйным будаўніцтве. Пакуль няўдала.

«С» — літара цалкам «партыйная». Сяброўкі адпаведна Партыі БНФ (**Галіна Сям-**

Валянціна Палевікова

дзянава), ПКБ (**Алена Скрыган**) ды БСДП (НГ) (**Ніна Стужынская**) адыгрываюць кожную ў сваёй партыі не апошнія ролі. Сямдзянава, праўда, цяпер часова адышла ад актыўных палітычных справаў. Але яна вернецца. Такі

Галіна Сямдзянава (справа), Алена Скрыган (зьлева)

чалавек. Свайго кшталту беларускай партыяй, раскіданай па ўсім сьвеце, зьяўляецца і Рада БНР, якую ўзначальвае спадарыня **Івонка Сурвіла**.

«Т» знаходзіцца ў поўным падпарадкаваньні старшыні Міжнароднага грамадзкага аб'яднаньня «Беларуская пэрспэктыва» **Валянціны Трыгубовіч**.

Валянціны Трыгубовіч

А «Х» — літара дзвюх процілегласьцяў: адважнай публіцысткі **Ірыны Халіп** і **Марыі Худой**, выпускніцы Вышэйшае партыйнае школы, потым — старшыня калгасу, партыйнай работніцы, і цяпер — дэпутаткі ППНС.

Тамара Чобатава — старшыня прафэзьязу работнікаў адукацыі — немаведама як уседзела ў сваім крэсьле ад Ганчарыка праз Вітку і пры Козіку.

Людміла Шарамет вядомая шырокай грамадзкасьцю ў першую чаргу як маці свайго сына-журналіста Паўла. А між іншым яна сама вядзе актыўную грамадскую дзейнасьць, зьяўляючыся сустаршынякай арганізацыі «Жаночы незалежны дэмакратычны рух».

І пры канцы — адна з самых уплывовых жанчынаў краіны, старшыня Цэнтравыбаркаму **Лідзія Ярмошына**. Яна займае гэтую пасаду ўжо больш за сем гадоў. І, здаецца, будзе займаць яшчэ два з паловай.

Зьміцер Дрыгайла

Без камплімэнтаў

Ці можа жанчына ўзначаліць Беларусь

На пачатку лютага газета «The Washington Times» надрукавала нататку пад назвай «Дэмакратычныя мары», якую потым перадрукавалі многія беларускія выданні. Публікацыя тычылася вядомай міжнароднай канфэрэнцыі ў Рызе з удзелам беларускае апазыцыі. Газета асобна адзначыла выступ на канфэрэнцыі Ірыны Красоўскай і прывяла характарыстыку, зробленую адным з сяброў дэлегацыі. Ён параўнаў жонку знікллага бізнэсоўца з Карасона Акіна — удавой забітага філіпінскага апазыцыянера, вакол якой згуртавалася апазыцыя ды скінула дыктатуру Фэрдынанда Маркаса. Аб тым, наколькі карэктнае такое параўнаньне і ці можна ўвогуле раўнаць Беларусь з экзатычным архіпэлягам, — крыху пазней.

Тут хачу зазначыць, што на інтэрнэт-сайце аднае вельмі паважанае дэмакратычнае партыі, дзе быў зьмешчаны, паводле анатацыі, «поўны пераклад» згаданага артыкулу, менавіта гэты пасаж пра Карасона Акіна адсутнічаў. Вось такі прыклад джэнтэльманства ў палітыцы. Пакуль жанчыны выступаюць у ролі ахвяраў — як жонкі, маці, дочки зніклых, гэта выклікае ў сярэднестатыстычнага палітыка нармальную рэакцыю. Ён гатовы выступаць у іх абарону. Але як толькі жанчына дэманструе ня толькі самаахвярнасьць і адданасьць (няважна — дзецям, сваякам альбо нейкай справе), але ж розум, дасяціпнасьць і моцную волю, яна адразу ператвараецца ў канкурэнта. Прычым канкурэнта асабліва небяспечнага, наколькі да традыцыйнага мужчынскага набору пазытыўных якасьцяў дадаюцца яшчэ і якасьці жаночыя, супрацьстаяць якім цяжка і ў палітыцы, асабліва палітыкам мужчынскага полу.

Развагі пра канкурэнцыю, аднак, слушныя толькі ў выпадку, калі мы гаворым пра больш-менш нармальнае сучаснае грамадзтва, у якім дзейнічаюць больш-менш аднолькавыя правілы гульні для ўсіх. Заходняе грамадзтва іншы раз таксама цяжка бывае прызнаць за нармальнае, асабліва калі гаворыць пра крайнія праявы фэмінізму. Не ўдаючыся ў ацэнку фэмінізму як зьявы, скажу толькі, што любая форма сэгрэгацыі — расавай, полавай і г.д. — у нармальнага чалавека, я думаю, мусяць выклікаць пратэст. Памятаеце Оруэла — усе жывёлы роўныя, але некаторыя больш роўныя за астатніх? Куды важней зразумець, што ўсе людзі, найперш, розныя, а ня роўныя. Гэта не адно і тое ж.

Аднак вернемся да палітыкі. На Захадзе даўно ні ў кога не выклікае здзіўленьня, а тым больш пратэсту ўдзел жанчынаў у палітыцы. Ня будзем згадваць Маргарэт Тэтчэр, Гілары Клінтан, Гру Гарлем Брунтлянд ці нябожчыцу Элізабэт Лінд. Нават у такога зацятага французскага традыцыяналіста, як Лё Пэн, дачка ўдзельнічае ў палітыцы ды выступае зь яшчэ больш радыкальных пазыцыяў, чым бацька. У суседняй Польшчы самы высокі рэйтынг сярод магчымых кандыдатаў на пасаду прэзыдэнта мае жонка цяперашняга прэзыдэнта Квасьнеўскага Яланта. Праўда, адна справа — называць імя папулярнай жанчыны ў апітаньнях, і зусім іншая — галасаваць за яе. Здаецца, што на прэзыдэнцкіх выбарах у каталіцкай Польшчы пераможцам будзе мужчына. Калі ж мне нагадаюць аб прэм'ерцы Ганьне Сухоцкай, дык я адкажу, што яна была прызначаная на гэтую пасаду, а не абраная.

А цяпер зьвернемся да беларускае сытуацыі. Калі я казаў пра «джэнтэльманскі набор» пазытыўных якасьцяў палітыка, дык не назваў такіх найважнейшых зь іх на сёньняшні дзень, як уменне рэгулярна ўжываць сьпірыт-савоя напоі ў нечалавечых дозах і галоўнае — беспардоннае хамства, што зьяўляецца свайго роду генэтычнай спадчынай нядаўняга савецкага мінулага. Зразумела, і ў гэтым пытаньні сярод жанчынаў бываюць выключэньні. Напрыклад, у аднае цяперашняй расейскай губэрнатаркі ў бытнасьць яе камсамольскім лідэрам была, Кажуць, мянушка — Валька-шклянка. Ня думаю, што і ў сёньняшняй Расеі гэтка мянушка ўспрымалася б як абраз. Дый у Беларусі... Ужо ў нашыя дні адзін беларускі журналіст прысьвяціў сваёй каляжанцы радыёкамэнтар, у якім пералічыў усе найлепшыя яе духоўныя й працоўныя якасьці. А на завяршэньне прыхаваў галоўны, на яго думку, камплімент: «Можа адна выпіць бутэльку гарэлкі».

Кар'ера «дзелавой жанчыны» ў Беларусі, аднак, патрабуе ўсё-такі дысцыпліны. Калі п'янства чыноўніка мужчынскага полу начальства схільнае лічыць дробным недахопам, дык жанчыне такое можа й не сысьці з рук. Праўда, кар'еры Віннікавай ці Жураўковай пасканчаліся зусім зь іншых прычынаў. Так што, на вялікім рахунку, дыскрымінацыі паводле полавых прыкметаў у найвышэйшых беларускіх сфэрах няма.

Іншая справа, што апынуцца на самым версе службовай гіерархіі — г.зн. стаць кіраўніччай дзяржавы пры захаваньні цяперашняй савецка-бізантыйскае мадэлі ўлады — жанчына папросту ня можа. Бо ў патэрналісцкай (ад лацінскага слова «патэр» — бацька) у адносінах да грамадзянаў дзяржаве такое немагчыма паводле азначэньня. За жанчынамі назаўсёды замацаваныя ў такой сыстэме дзьве-тры пасады як максимум магчымага: міністар аховы здароўя ці сацыяльнага забесьпячэньня. Ну, можа, яшчэ культуры.

А вось стаць лідэраў апазыцыі? Тут магчымыя варыянты. Цікава, што менавіта ў недэмакратычных краінах Усходу жанчыны, нягледзячы на засільле патрыярхату, нярэдка ўзначальвалі шэрагі апазыцыі — ад Бэназір Бхута ў Пакістане да Аунг Сан Су Чжы ў М'янме. Праўда, абодва гэтыя прыклады сумныя, калі ўспомніць, што абедзьве дзячкі перабываюць пад арыштам. Застаецца зьвярнуцца да прыкладу згаданай ужо Карасона Акіна.

Фэрдынад Маркас правіў на Філіпінах 30 гадоў запар, зь іх апошнія 15 — гэта была жорсткая дыктатура. Асуджанага спачатку на сьмяротнае пакараньне лідэра апазыцыі Бэні'э Акіна выслалі з краіны, а калі ён вярнуўся на пачатку 80-х, вайскоўцы яго забілі. Грамадзкая рэзка адвярнула ад Маркаса, рэжым якога заграў у карупцыі. У 86-м Маркас праводзіць выбары і, насуперак правальным для яго вынікам, абвясчае сваю перамогу. Пасьля гэтага ўсе апазыцыйныя партыі (за выключэньнем камуністычнай) аб'ядноўваюцца вакол асобы Карасона Акіна. На яе баку — сымпатыі народу, царквы й падтрымка міжнароднае супольнасьці. Урэшце яна становіцца прэзыдэнтам. Праўда, вялікіх эканамічных посьпехаў Філіпіны і пры Акіна не дасягнулі. Большасьць насельніцтва — у асноўным каталіцкага, але зь вялікай праслойкай мусульманаў — працягвала жыць у беднасьці. Таму ёй даводзілася правіць з дапамогай вайскоў-

цаў аўтарытарнымі мэтамі.

Гэтую гістарычную даведку я прывёў не для таго, каб яшчэ раз кагосьці з кімсьці параўноўваць. Усе параўнанні кульгаюць — прынамсі, на адну нагу. Хацеў бы сказаць, што ў палітыцы не патрэбныя ілюзіі. Вера ў чароўную каралеўну нічым ня лепшая, чым вера ў чароўнага прынца ці добрага цара. Расчараваўшыся ў палітыках мужчынах, ня трэба адразу ўскладаць усе спадзяваньні на жанчынаў і верыць у цуд. Гэта не па-мужчынску.

З другога боку, у нямецкіх журналістаў ёсьць такі панятак, які можна прыблізна перакласьці як «той, хто высунуўся ў акно». Іншымі словамі, калі

йдзе дождж і дзьме вецер, можна сядзець дома й носу на двор не высюўваць. Але калі ты ўжо высунуўся — дык не зьдзіўляйся, што табе льецца нешта на галаву і за каўнер. Немцы лічаць, што палітык — гэта той, хто высунуўся на двор. Яму ня варта наракаць на тое, што пра яго не заўсёды добра пішуць, немаведама што гавораць, што яго словы і ўчынкі няправільна ацэньваюць. Добра яшчэ, калі ацэньваюць журналісты, а не суды й праваахоўныя органы. Палітыка патрабуе мужнасьці, у тым ліку і ад жанчынаў. Але ў жанчынаў ёсьць шмат іншых якасьцяў. За якія, уласна кажучы, мы іх і любім.

Віталь Тарас

PHOTO BY MEDIA NET

Расчараваўшыся ў палітыках-мужчынах, ня трэба адразу ўскладаць усе спадзяваньні на жанчынаў і верыць у цуд. Гэта не па-мужчынску.

Вілка, штэкер і гняздо

Павесяліла мяне добра прапанова назваць разэтку й вілку лычкай ды тычкай. Цікава. Але мушу заўважыць, што слова «тычка» ўжо існуе зь іншым сэнсам. Гэта нейкі калок, які тыкаюць на градку, каб віліся павойныя расьліны. Або шост, якім сьдавіну зьбіваюць. Або паплавок, буюк. А яшчэ казалі пра таго, хто задаецца: «Здраў носта — тычкай не дастанеш». Цяпер слова «тычка» ўжываюць таксама адносна тых вежаў у чырвона-белыя палоскі, якія ўзімку на ўзбочынах дарог стаяць, каб край дарогі пазначыць. А яшчэ я жартам называю тычкай тэлевізійную вышку. Гэтая мэталёвая канструкцыя тырчыць, бы сапраўдны тычка. Я так і кажу — тэлетычка!

А што да разэтак ды вілак, дык, можа, ня трэба так адпрэчваць тое, што маем. Слова «вілка» для нас не чужое. Усе ў вёсцы ведаюць, што такое вілкі, якімі гной кідаюць. Падабенства ж нейкае ёсьць. Таму вілку можна пакінуць вілкай. Дарэчы, яшчэ вілку называлі штэкерам. Але слова гэта нямецкае, а мы хочам нечага свайго, так?

Разэтку, на прыклад польскай ды ангельскай моваў, можна назваць проста — «гняздо». Прынамсі, і гэтак абазначэньне разэткі для палешукоў ня новае. Уласна птушынае гняздо ў нас называюць кублом.

Такім чынам, можна ўтыкаць вілку (ці штэкер?) у гняздо. Як вам?

Хачу дадаць яшчэ пару слоў зь іншай галіны. Я мушу

сутыкацца з аўтамабільнай тэрміналёгіяй. Там таксама ўсё занядбана. Дык я ўжываю для сябе некалькі новых словаў, каб замяніць расейскія калькі. Аўтамабільны рэмень — «пас». Дворнікі, што шыбу выціраюць, я называю «выцірачкі», паводле іх прызначэньня. А вось з падшыпнікам давлялося цяжкавата. Вельмі не падабалася мне гэтакое слова. Чуюцца ў ім шыпы. А да самога падшыпніка ніяк яны не стасуюцца. Палез я тады ў слоўнікі і заўважыў, што ў некаторых мовах у аснове гэтага тэрміну ёсьць слова «ложа», ці «ложа». Круціў я гэтаке слова на языку — нічога ня выйшла. Але аднойчы неяк сама стварылася камбінацыя з падшыпніка і ложка — «падложа». Так я ўжо і прызвычаўся да гэтага слова. Здаецца, што яно даўно ўжо існуе. Нейк я прапаную ваў яго ў газэце «Наша слова». Дык чытачы адгукнуліся станоўча.

Напрыканцы хачу пажадцаць, каб «НН» працягвала справу рэабілітацыі нашай мовы. Гэта і цікава, і неабходна.

Яўген Салаячук, Пінск

Вострая шрубца, вушкі, зьмейка...

Падчас пошуку словаў для абазначэньня новых прадметаў побыту часьцяком узнікаюць дзьве крайнасьці: або бязбожна калькуюцца расейскія назвы, або выдумляюцца лексэмы, якія кепска прыжываюцца ў мове. Вось і паўстаюць з аднаго боку «вілка» й «разэтка», а зь

іншага — «тычка» і «лычка». Маўленчая практыка вымагае кампраміснага варыянту. Асноўнае значэньне расейскага слова «вілка» — сталавы прыбор. На падставе падабенства гэтак сталі менаваць прыстасаваныя з разьдвоеным канцом. Паводле лёгкі, найбліжэйшы беларускі адпаведнік — «відэлец». Але ў нашай мове ёсьць больш зграбнае слова: «вілкі», пры дапамозе якіх вымаюць зь печы чыгункі. Чаму не карыстацца гэтым словам для абазначэньня электрычнай прылады?

Што да «разэткі», то ня будзе вялікай трагедыі, калі мы ня знойдзем дарэчнага адпаведніка. Бо ня кожнае запазычанае слова можна перарабіць на свой капыл. Сёньня наўрад ці каму замаецца перабеларусіць такія запазычаныя, як «ланцуг», «фарба», «дах», бо мы зь імі даўно жывымся. Ёсьць вярсія, што нават «сьвятая сьвятых» «бусел» — слова татарскае. Ня варта барадзбу за чысьціню мовы даводзіць да абсурду.

Іншая рэч, калі мы, маючы ўласныя словы, зь нейкіх прычынаў іх ігнаруем. Сп.Заякоў паставіў слушнае пытаньне што да адрозьненя між «шурупом», «винтом» і «болтом». Акадэмічныя слоўнікі «винт» і «шуруп» перакладаюць адным словам — «шрубца». Каб адрозьніваць прапаную ўвесьці дадатковы прыметнік. Пагатоў, такія спалучэньні існуюць у мове («вярба» і «ніцая вярба»). Такім чынам, «винт» — «шрубца», а «шуруп» хай завецца «вострай шрубцай». Таксама варта вярнуць да жыцьця слова «ніт» («болт»), якое акадэмічныя слоўнікі сьпісалі былі ў

«архіў». Зь яго вынікаюць цалкам натуральныя вытворныя: «зьнітаваць», «зьнітаваньне», «узьяць на ніты». «Баранчыкі» можна перайменаваць на «вушкі», формаю дужа падобныя.

Няцяжка знайсці свае адпаведнікі і для сантэхнікі. «Зьмепадобную сушылку для ручнікоў» можна назваць паводле галоўнай прыметы: «зьмейка». Немілагучны «зьмешвальнік» досыць лёгка ператвараецца на «зьмяшальнік». Найболей сынонімаў мае, бадай, самае папулярнае сантэхнічнае прыстасаваньне — ад гурастка-паэтычнага «фаянсавага помніка ахвярам рэжыму чалавечага страўніка» (Віктар Жыбуль) да больш простых: «клязэт», «таўчок», «гаршчок», «белы». Варыянтаў безьліч.

Відавочны русізм «кораб» (або «каробка») па-наску гучыць як «пушка».

Слова «дамок», прапанаванае спадаром Касьцюкевічам для абазначэньня «хаткі» для лямпачкі, не пазбаўленае цікавасьці. Але ж ці трэба цурацца слова «патрон»? У мове яно існуе. Апроч таго, «хатка» для лямпачкі сапраўды выдае на патрон. Аднак з патрыятычных меркаваньняў няцяжка прыдумаць паводле формы рэчы адмысловае беларускае мяно. Да прыкладу, «ступка». Ці «кубак». Або «чарка», «кілішак» (дзеля большага каларыту). Каб лямпачка не сумавала, не абмянім і яе. Хай «цокаль» будзе «напарстка», а «колба» — «шклянкаю». Цалкам дарэчным я ўважаю слова «калодка». Ёсьць жа ў нашай мове «калода». Хай будзе й «калодка» (тая ж калода, толькі маленькая).

Валянцін Бойка, Мазыр

Утор ва ўторыне

У «НН» за 16 студзеня сп.Вацлаў Заякоў закрануў пытаньне аб беларускіх эквівалентах расейскіх словаў, што пазначаюць электрапобытавае начынне. Безумоўна, пытаньне вартае ўвагі, але ўсё ня так блага, як падаецца. Колькі часу таму з старо-нак «НН» пан Скіргайла Паллянецкі прапанаваў найцудоўнейшыя, на мой погляд, адпаведнікі словам «вілка» і «разэтка»: «утор» і «ўторына» адпаведна. З таго часу мае сябры пачалі актыўна ўжываць гэтыя варыянты. І нават мае расейскамоўныя прыяцелі цяперака цьвёрда ведаюць, што такое ўтор ва ўторыне! Прайшоўшы такое выпрабаваньне часам, гэтыя нэалаягізмы могуць на правае заняць сваё месца ў нашым штодзённым моўным ужытку.

Андрэ Сяркоў, Менск

Маркет-мэйкер ці рынкароб

Назіральная рада Валютна-фондавай біржы зацьвердзіла палажэньне пра маркет-мэйкераў па каштоўных паперах і кароткатэрміновых аблігацыях. Маркет-мэйкер — сябар Сэкцыі фондавага рынку біржы, які атрымаў права на ўдзел у таргах. Такім чынам, нарматыўным стала яшчэ адно запазычанае.

Маркет-мэйкер — з тых словаў, якія Кералава Алеся называла «складанымі і таму вельмі прыгожымі». Але ці патрэбнае ў беларускай мове? «Рынкароб» ня горш гучала б. Іншы скажа: дык гэта інтэрнацыянальнае. А я думаю: наское было б і ясьнейшым, і прыгажэйшым. На гэтыя словы і рэагаваць бы акадэмічнаму Інстытуту мовазнаўства, і рэкамэндаваць свае варыянты.

Слава Камолка, Менск

Нагадаем, што чарговы тур «моватворчасьці» Вацлаў Заякоў запрапанаваў прысьвяціць назвам «аддзелачных матэрыялаў». Як найлепш было б па-беларуску называць «пробку» (электрычны засьцерагалнік), «патрон» (куды ўкручваецца лямпачка), «калодку» (клемную калодку для злучэньня электраправадоў), «кораб» (яго яшчэ называюць «кабэль-канал»), «разэтку», «вілку», «цокаль», «капсуль», «зьмешвальнік» (кран для рэгуляванай падачы халоднай і гарачай вады), зьмепадобную сушылку для ручнікоў (звычайна яны знаходзяцца ў ваннах пакоях), замочную шчыліну? Як на ўзроўні аднаго слова правесці ўпэўненае адрозьненне паміж шрубцай («шурупом»), «винтом» (бываюць яшчэ «винты» з «баранчыкамі», якія закручваюцца пальцамі) і балтом з гайкай (устарэлае слова «ніт»)? Як лексычна адрозьніць засаўку-кран ад засаўкі на дзьверах? Замочны фіксатар?

Андрэй Расінскі

эсэ

Загубленыя экстазы

У вобразах, якія нам зь няўкладнай ветлівасьцю прапануюць афіцыйныя мэды, зьяе адна прыкрая адсутнасьць. Яна тым болей дзіўная, што вышэйшая дзяржаўная асоба ўвесь час згадвае пра непрысутны аб'ект, штодзённа пра яго клапоціцца і, здавалася б, зацікаўленая ў паўнаважнасьці яго прадстаўленьні.

«Жэнішчына» — нязвычайна адрасат віншаваньняў, падзякаў, узор для перайманьня тым мужчынам, якія шчэ сумняюцца, за каго галасавць. «Жанчына — прыгажуня... Жанчына — мой выбарнік...» — так звычайна гаворыцца. Але ці прысутны на беларускім экране жаночы экстаз?

Калі ў «Калыханцы» Дзігі Вертава (пра Іосіфа Сталіна) жанчыны заліваюцца сьлязьмі й сьмяюцца, тысячамаі рук цягнуцца да свайго правадыра, дояць ягоныя пальцы і заходзяцца ад ягоных абдымаў — гэта экстаз.

Калі ў нямецкай хроніцы дзяўчаты крычаць ад радасьці і праз гады сэрцы іх заходзяцца ад аднае згадкі пра доты да свайго фюрэра — гэта экстаз.

Дзе ў Беларусі дзявочыя рукі, якія цягнуцца да самага сьвятога? Дзе крыкі, кветкі і непрытомнасьць? Дзе заплаканыя ад шчасья раты? Дзе гістэрыка і віск ад аднаго толькі дарагога і да немагчымасьці паўсюднага голасу?

Чаму ўздойж лыжна-ролерных трасаў не стаяць натоўпамі дзявулі з плякатамі «Хачу дзіця ад Усенароднаабранага!!!» — і іх не разганяе шаблямі конная міліцыя?

Гэта яўны пракол і для мяне невытлумачальнага загадка.

У 30-я ў Нямецчыне былі выдадзеныя «Лісты каханьня Адольфу Гітле-

ру». «Я зраблю табе ключы ад уваходных дзьвярэй і маёй спальні, — піша адна жанчына аб'екту сваіх жаданьняў. — Мы павінны быць асьцярожныя. Так што прыходзь раней, пазвані гаспадыні і даведайся, ці дома я. Так што мы можам праводзіць ночы разам!»

«Мой цукровы, саладзенькі, — зьвяртаецца іншая, — я магу цалаваць цябе тысячы і тысячы разоў і заставацца неспатольнай! Маё каханьне да цябе бязьмежнае, такое гарачае, яно перапаўняе мяне!»

Не хачу казаць нічога благага пра нашу ўладу, і асабліва пра самую каштоўную яе частку, але ўявіць нешта падобнае ў Беларусі цяжкавата.

У каханьні, дакладней, у прыхільнасьці да найвышэйшага абраньніка, публічна прызнаюцца — а пасля гэтага ідуць скаргі на дах, які цячэ, на суседа-нягодніка, на заробкі мізэрныя — карацей, аніякай табе бескарысьлівасьці і наўнай шчырасьці.

А з «карцінкамі» сытуацыя ўвогуле правальная. У найлепшым выпадку згадаецца недарэчна п'янерка з кветкамі ці счырванелая ад хваляваньня пэнсіянэра, што ніяк ня можа надзякавацца прэзыдэнту, — дый тая зь фільму дысьдэнта Хашчавацкага.

У навінах, аналітычных выпусках дзявочыя твары — як і мужчынскія — стрымана ветлівыя, найбольшае — агорнутыя ціхай радасьцю ад знаходжаньня побач з народнай існасьцю. Але гэта ніяк нельга назваць экстазам.

Становішча крыху ратавалі дзяржаўныя журналісты. Калі яны афіцыйна-дрыготкімі, палахліва-шчасьлівымі галасамі паведамлялі пра

ўзначалены кіраўніком прарыў на якім-небудзь урупінскім напрамку, у гэтым было нешта ад глыбокага экстазу. Але яны людзі паднявольныя, на службе, ім не асабліва паверыш. Толькі аднойчы камэра схапіла на твары тэледзюлі (яна зрабіла імкліваю кар'еру ў бітвах за ўраджай) незапраграмаваную, шчырую й найвышэйшую асалоду, якой мо і ня можа быць, — але гэта было нейк упыхапі, на хвілю, імгненна й сарамліва.

Экстаз на беларускіх экранах зьбольшага праўляюць замежныя жанчыны — малавядомая сэрбская акторка, фільм якой навязьліва дэманстраваўся, аўтарка перадачы «Масква—Менск», для якой нават была ўрачыста сыграная на баяне песня Абадзінскага «Льет ли теплый дождь...». Сьведкі, якія бачылі на тэлевізіі гэтую сцэнку, — у экстазе. Злыя языкі сьцьвярджаюць, што баянныя сьпелы — гэта найлепшае, што ўдаецца Аляксандру Рыгоравічу.

Ды няўжо на ўсю краіну ня знойдзецца хоць бы роты пэнсіянэра, каб іх падгрыміраваць і выпусьціць на «аб'ект пакланеньня»? Але гэтага ні ў якім разе не патрабуецца.

І ня толькі таму, што пасья пацалункаў пачнуцца практычныя пытаньні пра пэнсіі, тарыфы й г.д. Для беларускай дыктатуры жаночы экстаз небяспечны.

Мала таго што ён перашкаджае гуляць у хакей, катацца на лыжах і займацца іншымі дзяржаўнымі справамі — ён яшчэ можа быць намёкам на самастойнасьць, на жаночую аўтаномію. У Беларусі ж, якая аніяк ня можа разьвітацца зь сенам на асфальце,

жанчыны зьнівэляваныя да мужчынаў, а мужчыны да скапцоў: вось яны сядзяць ва ўзмакрэлых касьцюмах, хаваюць вочы, слухаюць, насуплена пішуць...

Эфэктная й самастойная жанчына на беларускіх экранах — гэта ж канкурэнтка галоўнаму герою. А герой мусіць быць толькі адзін. Немагчыма знайсці ў беларускіх умовах кагосьці кшталту Эвіты Пэрон. У нас герой і гераіня ў адной асобе. Мо таму яскравую й шыкоўную банкірку Вільнікаву арыштоўвалі і прыніжалі публічна, з крыкамі, — каб паставіць крыж на пасьпяховае акторскае кар'еры ў палітычным вар'эце. А гаспадарніцу Жураўкову зьнялі ціха — і ня толькі таму, што для яе знойдзецца й другарадных амплуа. Не суперніца яна шматгадовай зорнай прыме.

Як ні дзіўна, але Аляксандра Рыгоравіча беларускія мэды падаюць як узор ня толькі для мужчынаў, але найперш — для жанчынаў. Найлепшая лыжніца. Найлепшая сяброўка. Найлепшая дарадчыца. Але правая самастойнасьці, экстазу і аўтаноміі можа выклікаць бурліваю акторскую рэўнасьць.

Так і застаецца экстаз непрадстаўленым, няспраўджаным і загубленым. А беларускім жанчынам — найлепшым выбарніцам — прыходзіцца дома сужацца звычайным: «Няхай пітушчы, але свой... Дурны, нягеглы, «чарка ды шкварка» — абы мужычка, хоць бы такі...» А ў некаторых нават і такога няма!

Ізноў знойдзецца нагоды для віншаваньняў. Будзе ўдзячна келіх за «жэнішчыну». Толькі ў гэта, здаецца, ня верыць і сама крыніца экстазу.

АНДРЭЙ РАСІНСКІ

Немагчыма знайсці ў беларускіх умовах кагосьці кшталту Эвіты Пэрон. У нас герой і гераіня ў адной асобе.

Вяртаньне да сябе

Людміла Шамчук у «Аідзе»

Размова з Людмілай Шамчук выявілася значна цікавейшай за «Аіду» зь яе ўдзелам. Ратавала Ніна Шарубіна ў партыі Аіды, з уласьцівым ёй уменнем ператвараць мёртвы тэкст ролі ў жывую плочь чалавечых пачуцьцяў. Гэта ня значыць, што 21 лютага гастралёрка сьпявала дрэнна. Наадварот! У сцэне судзілішча Шамчук выдала дэцыбэлы, годныя сусьветнай славы. Праўда, дзеля гэтага вымушаная была берагчы сілы, так што першыя два акты яе амаль не было чуваць.

30 гадоў таму мэцца-сапрана спадарыні Шамчук вытрымлівала параўнаньне з валютнымі галасамі славуных маскоўскіх пяюльляў — Алены Абразцовай, Тамары Сіняўскай. Цяперака іх галасы гучаць хіба на кружэлках. А голасу Шамчук час амаль не пашкодзіў. Як не пацярпела й яе паўдзённая сонечная прыгажосць, прамяністая цеплыня вачэй і бэльскурсы.

Аднак для «Аіды» гэтага недастаткова. Трэба яшчэ багата сэраца — жывых, нявыдуманых пачуцьцяў, гатоўнасьці жыць жыцьцём гераніі ды цярпельце яе пакуту. Тады казаная гісторыя фараонавай дачкі Амнэрыс, рабыні Аіды і палкаводца Радамэса набірае рэальнасьць. Спідарыня Шамчук у ролі Амнэрыс не пакутвала, а проста сьпявала. Дый да нецкі дырыжор Васіль Васіленка больш клапаціўся пра камфорт публікі і салістаў, чым пра сапраўдны драматызм. Выйшла як у паскораным кіно — весела, мітусьліва і легкадумна.

Затое падчас размовы з журналістамі спн.Шамчук не хавала сьлёз. Свой выступ у «Аідзе» яна прысьвяціла памяці галоўнага дырыжора Яраслава Вашчака і рэжысэра Сямёна Штэйна. Яны 30 гадоў таму апекаваліся данецкай дзяўчынай (бацька — украінец, маці — грачанка, цэлае жыцьцё працавала мэдыстрай), што пасьля Адэскае кансэрваторыі трапіла ў Менск. Шамчук успамінала, як пасялілася ў інтэрнаце насупраць тэатру, потым — у аднапакаёўцы. Як рэпэтавала ў 204-й грымёрцы першыя партыі. У памяць пра той шчаслівы час пяюха некалькі гадоў таму здабыла для беларусаў запрашэньне на фэст у

Салютурн.

Увосень 1976-га Людміла выйграла ў сёзюны конкурс імя Глінкі. Праз пару тыдняў міністар культуры СССР Пётар Дзёмічаў запрасіў яе ў Вялікі тэатар. Адмовілася, бо не хацела разьвітвацца з той атмасфэрай духоўнасьці, дабрыні й артыстычнага брацтва, якая панавала ў Менску. «У тэатры было шмат малых сьпевакоў, сёньня зь іх застаўся хіба Яраслаў Пятроў, — успамінае Шамчук. — Вашчак называў нас «дзетанькі».

Аднак Дзёмічаў настойваў. Запрасіў на праслухоўваньне, потым на замену. Штэйн таксама падштурхоўваў у бок Масквы: прапанаваў ролю Жэнькі ў спэктаклі «А досьвіткі тут ціхія...», які ён ставіў на сцэне Вялікага. Аўтарам музыкі быў дырэктар «галоўнага тэатру краіны» Кірыл Малчанав. Так што, у выпадку ўдачы, кар'ера Шамчук была забяспечаная. Пяюльлі дырэктарская опэра не падалася, яна тэлефанавала Вашчаку і плакалася. А ён адказаў: «Навошта табе тая Масква і тая Жэнька? Вяртайся, засьпяваеш Амнэрыс у «Аідзе»!»

Але маскоўскія чыноўнікі дзейнічалі хітра. Дапусьцілі да ўдзелу ў Міжнародным конкурсе вакалістаў у Рыё-дэ-Жанэйра, а пасля перамогі яна ўжо не належала сама сабе. Загадаў Мінікульту СССР Шамчук накіраваў на працу ў Вялікі тэатар. А каб канчаткова забраць у прыгон, у 1978-м уганаравалі першай прэміяй і Гран-пры на Конкурсе імя Чайкоўскага. Дый яна на гэта заслугоўвала. У Маскве Шамчук сьпявала амаль усе вядучыя партыі, пераважна як дублёрка Абразцовай.

Масква адчыняла шлях на Запад. У 1980 г. Шамчук атрымала запрашэньне зь «Ля Скаля». Галоўны дырыжор Клаўдыё Абада ладзіў грандыёзны фэстываль на 100-годзьдзе сьмерці Мусаргскага. За сэзон мусілі быць пастаўлены ўсе яго опэры. Шамчук дасталася загалюўная партыя ў раньняй опэры Мусаргскага «Салямба», потым роля Марфы ў «Хаваншчыне».

У 1986 г. у «Ля Скаля» адбылася рэвалюцыя: камуністычнае кіраўніцтва на чале з дырэктарам Паола Грасі мусіла сысьці. Хадзілі

«СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ»

чуткі, нібыта «рука Масквы» тую дырэкцыю моцна падкармлівала, таму сьпевакі зь Вялікага ледзь не штомесяц атрымлівалі запрашэньні на галоўныя ролі ў «Ля Скаля». Абада зрабіў музычным кіраўніком Венскай Опэры («Staatsoper»). І Вена неўзабаве сталася цэнтрам прыцягненьня для савецкіх сьпевакоў, якія пасьля разьбурэньня «жалезнай засьлонь» касякамі пацягнуліся на Запад.

Л.Шамчук зьехала адной зь першых, у 1989-м. Яна разьвіталася зь Вялікім тэатрам, як дзяўчына разьвітваецца з абрыдлым інтэрнатаўскім пакойчыкам, беручы шлюбу з багатым амэрыканцам. Перад тым яе некалькі разоў ня выпусьцілі на прэстыжныя гастролі, дый з галоўным дырыжорам Аляксандрам Лазаравым стасункі не складаліся. А тут Абада, Вена...

Зь ёй падпісалі кантракт на два сэзоны — акурат да 1991 г., калі пайшоў з пасады галоўны дырыжор Абада. Новаму кіраўніцтву Шам-

чук была не патрэбная — зьмянілася эстэтыка. Для выкананьня опэраў Моцарта і сучасных экспэрымэнтальных твораў цяжкаважныя «расейскія» галасы не прыдатныя. Што было пасьля 1991-га — сьпявачка распавядае зьмяна. Узгадвае выпадковыя спэктаклі ў розных тэатрах з рознымі дырыжорамі і партнэрамі...

Урэшце Шамчук вярнулася ва Украіну. Кінула кватэру ў Вене і задалавілася ў вёсцы, недалёка ад родных мясьцінаў: «Захацелася жыць дома, скінуць цяжар мітусьні». Рашэньне прыняла імгненна. Дадому ляцела з Гішпаніі чартэрным рэйсам, разам з аркестрам Данецкае Опэры. Там, ва Украіне, жыву мужчына, які кахаў яе і чакаў яе цягам цэлага жыцьця. І гэта раптам стала найважнейшым. Менскім журналістам Шамчук пра гэта не распавядала, але ў жыцьці сапраўдных зорак не бывае таямніцаў.

Юлія Андрэева

Хадановіч

18 сакавіка ў Доме літаратара (Фрунзэ, 5, вялікая заля) адбудзецца творчая вечарына Андрэя Хадановіча «Бабілёнскі праект». На імпрэзе будуць гучаць новыя вершы, песні і пераклады, будзе прэзэнтаваная кніга «Лісты з-пад коўдры». Чакаюцца Уладзімер Арлоў, Зьміцер Бартосік, Валлянцін Акудовіч, Джэці й Віктар Жыбуль, Серж Мінскавіч, Алесь Пушкін. Пачатак а 18.30. Уваход вольны.

Вясновая палітра

3 з да 14 сакавіка ў Палацы мастацтваў (Казлова, 3) праходзіць «Вясновая палітра майстроў» — выстава-продаж аўтарскіх працаў мастакоў. Тут можна пабачыць і набыць жывапісныя й графічныя працы, скульптуры, шкло, кераміку. Час працы з 10-й да 18-й. Т.: 236-60-10.

Сустрэча з Камоцкім і Паўлікавай

6 сакавіка (субота) літаратурна-мастацкая гасьцёўня «Маладзік» запрашае на сустрэчу зь Людмілай Паўлікавай і Алесем Камоцкім «Паэт і лампада». Вечарына адбудзецца ў Палацы дзяцей і моладзі (Старавіленскі тракт, 41). Праезд трамваямі 3, 4, 5, 10 да прыпынку «Палац моладзі». Уваход традыцыйна вольны. Пачатак у 15.00.

А Ф І Ш А

Тэатар імя Янкі Купалы

7 сакавіка (ндз) — «Смак яблыка» паводле А.Дзялендзіка.
8, 9 сакавіка (пн, аўт) — «№13 (поўная нісянецца)» Рэя Куні (прэмія Лоўрэанса Аліўе як найлепшай ангельскай камэдыі 1991 г.).
10 сакавіка (ср) «Памінальная малітва» Шолам-Алейхема.
11 сакавіка (чц) — «С.В.» — плястычны спэктакль паводле «Вішнёвага саду» А.Чэхава.
12 сакавіка (пт) — «Кім» А.Дударова.
13 сакавіка (сб) — «Згублены рай» А.Курэйчыка.
14 сакавіка (ндз) — «Паўлінка» Янкі Купалы.

Малая сцэна Купалаўскага

7 сакавіка (ндз) — «Налу».
12 сакавіка (пт) — «Восеньская саната І.Бэргмана».
13 сакавіка (сб) — «Барух Эмануэль» Дз.Плакса.

Заля камэрнай музыкі

9 сакавіка (аўт) у выкананьні арганіста Аляксандра Ісакава (Літва) прагучаць творы Баха, Рахманінава, Дзіопрэ.

13 сакавіка (сб) можна будзе пачуць праграму «Мастацтва харалу ў эўрапейскай арганнай музыцы».

Опэра

6 сакавіка (сб) — салісты, хор і аркестар тэатру ў сьвяточным канцэрте «Любімым жанчынам...». Дырыжор Вячаслаў Чарнуха.
7 сакавіка (ндз), раніца — «Пітэр Пэн».

11 сакавіка (чц) — Моцарт. «Чароўная флейта».
13 сакавіка (сб) — Вэрдзі. «Набука».
14 сакавіка (ндз) — Моцарт. «Вяселье Фігаро».

Балет

7 сакавіка (ндз) — «Жарсьці (Рагнеда)» Мдзівані.
10 сакавіка (ср) — «Рамэо і Джульета» Пракоф'ева.
12 сакавіка (пт) — «Марная перасьцярога» Герольда.
14 сакавіка (ндз) — Беласьнежка і сем гномаў Паўлоўскага.

Тэатар імя Горкага

11 сакавіка (чц) — «Раскіданае гняздо» паводле Янкі Купалы.

Малая заля тэатру імя Горкага

6 сакавіка (сб) — «Сон на кургане» Янкі Купалы, містэрыя з працягам. Пачатак а 18.30.

Цэнтральны Дом афіцэраў

6 сакавіка (сб) — Аляксей Шадзько і «Сястра» прапануюць «Погляд назад». Квіткі каштуюць ад 6 да 14 тыс. руб.

Канцэртная заля «Менск»

10 сакавіка (ср) канцэрт Х'ю Ёіна і гурту «Арсэнал». Цана квіткаў ад 14 да 32 тыс. руб.

13 сакавіка (сб) — канцэрт Аляксандра Градзкага, прэзэнтацыя яго новага альбому «Хрэстаматыя». Кошт квіткаў ад 15 да 90 тыс. руб.

14 сакавіка (ндз) — канцэрт рок-гурту «The Stokes». Квіткі каштуюць ад 9 да 14 тыс. руб. Пачатак усіх канцэртаў а 19-й.

К І Н А А Ф І Ш А

«Оскар» ў Менску

У менскіх кінатэатрах ідзе кінапраграма «Ляўрэаты і намінацыі прэміі «Оскар». Фільм «Валадар пярсьцёнкаў: вяртаньне караля», які ўзяў 11 «Оскараў», да 5 сакавіка паказваюць «Пянер» і «Камсамалец». «Апошняя самурая» з Томам Крузам у галоўнай ролі (4 намінацыі) паказваюць 1—8 сакавіка ў «Маскве» і «Кастрычніку». Мультфільм «У пошуках Нэма» (7 намінацыяў) — у «Аўроры».

9 сакавіка пачнуць паказваць камэдыю «Цяжкасьці перакладу» Соф'і Копалы (4 намінацыі). 22-га — псыхалогічную драму Вадзіма Пэральмана «Дом зь пяску й туману» (3 намінацыі). Заплянаваны таксама паказ казкі «Вялікая рыба» (1 намінацыя), можна будзе яшчэ раз паглядзець драму «Фаварыт» (7 намінацыяў) і «Гаспадар мараў», які ўзяў 10 намінацыяў.

«Аўрора» (253-33-60)
«У пошуках Нэма» **5—8** (пт—пн) 11.00, 13.00, 15.00, 17.00.
«S.W.A.T.: Спэцназ гораду анёлаў» **5—8** (пт—пн) 16.10, 18.30, 20.40.
«Чумавае пятніца» **5** (пт) 19.00, 21.00; **6—8** (сб—пн) 14.00, 19.00, 21.00.

«Берасьце» (272-87-91)
«S.W.A.T.: Спэцназ гораду анёлаў» **5—8** (пт—пн) 16.40, 21.00.
«Лара Крофт: калыска жыцьця» **5** (пт) 18.50; **6—8** (пт—пн) 14.30 (іл), 18.50.

«Кастрычнік» (232-93-25)
«Апошні самурай» (прэм'ера) **5, 8** (пт, пн) 15.00, 18.00, 21.00; **6, 7** (сб, ндз) 15.00 (іл), 18.00, 21.00.

«Масква» (223-27-10)
«Апошні самурай» (прэм'ера) **5** (пт) 16.00, 18.30, 21.00; **6, 8** (сб, пн) 13.00, 15.40, 18.30, 21.00; **7** (ндз) 13.00 (іл), 15.40, 18.30, 21.00.

«Мір» (284-37-71)
«Іншы сьвет»*** (прэм'ера) **5—8** (пт—пн) 18.50, 21.10.
«Мішэль Вальян: прага хуткасьці» **5** (пт) 17.00; **6** (сб) 15.00; **7, 8** (ндз, пн) 15.00 (іл).

«К чорту каханьне!» **5** (пт) 18.10, 20.20; **6—8** (сб—пн) 16.00, 20.20.
«Жанчына францускага лейтэнанта» **6** (сб) 18.00.
«Давайце спадзявацца, што будзе дзяўчынка» **7** (ндз) 18.00.
«Мулен Руж» **8** (пн) 18.00.

«Перамога» (223-77-66)
«Вельмі страшнае кіно-3»*** **5—7** (пт—ндз) 14.40; **8** (пн) 14.40 (іл).
«Летуценьнікі»**** **5—8** (пт—пн) 16.30.
«Дрэньныя хлопцы-2» **5—8** (пт—пн) 21.00.
«Кармэн» (прэм'ера) **5—8** (пт—пн) 18.45

«Пянер» (227-64-87)
«Валадар пярсьцёнкаў-3: вяртаньне караля» **5** (пт) 17.30; **6—8** (сб—пн) 15.30.
«Забіць Біла»****, фільм 1-ы **5** (пт) 15.30, 21.00; **6—8** (сб—пн) 19.00, 21.00.

«Цэнтральны» (220-34-16)
«Дзюплекс» **5** (пт) 11.00, 15.00, 19.00; **6, 7** (сб, ндз) 13.00, 17.00; **8** (пн) 12.00.
«Другі бок ложка»*** **5** (пт) 21.00; **6, 7** (сб, ндз) 19.00, 21.10; **8** (пн) 21.10.
«Старыя» (прэм'ера) **5** (пт) 13.00, 17.00; **6, 7** (сб, ндз) 11.00 (іл), 15.00.

(іл) — ільготны сэанс (зьніжка 50% для ўсіх глядачоў)
Рэйтынгавыя абмежаваньні:
*** — дзеці да 16 год не дапускаюцца;
**** — дарослым з 18 год.

ДЗІЦЯЧЫЯ ІМПРЭЗЫ

7 сакавіка можна, на выбар, схадзіць зь дзеткамі ў Опэру, дзе даюць «Пітэра Пэна», або ў Купалаўскі тэатар на мюзыкл «Афрыка». У кінатэатрах **5—8 сакавіка** заплянаваны наступныя дзіцячыя сэансы: у «Берасьці» а 12-й дэманструюць фільм «Карлік Нос», паводле казкі Гофмана; у «Міры» а 13-й — «Шрэкс»; у «Пянеры» ідуць два дзіцячыя фільмы: «Ліла і Стыч» (10.30, 13.50) і «Пітэр Пэн у Нідзе-ляндах» (12.00).

Дзіцячыя малюнкi

Выстава дзіцячых малюнкаў з конкурсу «Я беларус і гэтым ганаруся!» адчынілася 1 сакавіка ў менскім Музеі Багдановіча (вул. Багдановіча, 7а). На выставе паказаныя 45 малюнкаў 25 пераможцаў.

10 антыжанчын Беларусі

3 пункту гледжання антыжаночых стэрэатыпаў, сур'ёзна і ня вельмі

Любы хіт-парад, а тым болей вызначэньне дзесяці знакавых жанчын краіны, патыхае суб'ектыўызмам і нават трошкі карупцыяй. Таму лепш за ўсё адразу заявіць, што ты ў гэтай сфэры дылетант, або прапанаваць нейкі навуковы крытэр выбаркі. Напрыклад, клясыфікаваць усіх прадстаўніц жаночага полу ў адпаведнасці стандарту прыгажосці Наомі Кемпбэл. А паколькі зрабіць гэта эмпірычна — вялікі гемарой, я прапаную вывесці гарачую абойму беларускіх фэмінаў па апазыцыі да самых папулярных антыжаночых забабонаў: якая беларуска і ў якой вобласці найбольш падрывае падмуркі патрыярхальнай сьведомасці. Як казалі вядомая фэміністка Вірджынія Вульф, «гісторыя антыфэмінісцкіх тэорыяў нават больш цікавая, чым гісторыя фэмінізму». У якасці гіда ў свет патрыярхальнай думкі была выкарыстаная кніга Крысьціны Бард «Стагодзьдзе антыфэмінізму» (Fayard, Paris, 1999) і ўласцівыя мне стэрэатыпы (мужык я ці не?!).

«Усе бляндынікі — дурніцы»

Ганна Кісьліцына

Тэорыя гопніцкага мачызму выведзеная ў побытавых анэкдотах кшталту «Як зрабіць, каб у бляндынікі гарэлі вочы? — Пасьвяціць у вуха ліхтарыкам». Які аблом чакае пераносчыка такога кшталту стэрэатыпаў, калі ён сунецца да Ганны Кісьліцынай! Кісьліцына, літаратурны крытык, супрацоўніца Інстытуту літаратуры Акадэміі навук, адным толькі выразам «сэміялёгія ў яго яшчэ ня вырасла» можа прымусіць кавалера назаўсёды зразу мець сваю гендэрную непаўнаватарасць.

Калясальнае значэньне Кісьліцынай для сучаснай культуры ў тым, што, разбураючы міт бляндынікі як істоты, абсалютна пазбаўленай рэфлексіўных здольнасцяў, яна стварае і рэпрадукуе новы правакацыйны міт белавалосай фурыі, пакідаючы мясцовых мача з яшчэ больш непахісным перакананьнем: «Усе бабы — дурніцы». Але гэта ўжо гучыць з павагай.

«Фэміністкі — замежныя агенткі і жыдамасонкі»

Наста Нежакава

Радзімай фэмінізму быў туманны Альбён, таму ў шматлікіх краінах жаночы актывізм лічыўся інтрыгамі MI-5 або дзейнасьцю жыдамасонаў. Эдуар Друмон, актывіст французскай праварадыкальнай «Action Française», выбухнуў у 1907 г. патасным памфлетам «Du mariage», дзе намагаўся давесці, што права на разводы, сьвецкая адукацыя для дзяўчынак і дашлюбныя сувязі — справа рук габрэйскага лобі, якое з часоў Дрэйфуса марыць парушыць палітычны мір і мэханізмы рэпрадукцыі французаў. Калі гэта так, усе тагачасныя агенткі, або, лепей сказаць, агенткі масонаў і Даўнінг-стрыт — проста халтуршчыцы.

Прыблізна васьмы год жыве ў Беларусі расейская нелегалка Насья Нежакава, якая прыклала руку да стварэньня такой колькасці экзальцічных, культурніцкіх і жаночых ініцыятываў, што на шпіёнскія ганарары павінна была, як той Бонд, даўно катацца на «Aston-Martin DB5». А яна ўсё тышчу страляе.

Пасьля краху Батысты Фідэль спецыяльным дэкрэтам надаў Чэ Гевару кубінскае грамадзянства за ягоную ролю ў рэвалюцыі. Цікава, ці атрымае некалі Нежакава беларускі пашпарт за грандыёзны ўклад у моладзевы рух на «сінявокай»?

«Жанчына і прагрэс несумяшчальныя»

Вера Бурлак

Футурыстычны маніфэст Марынеці з пасагам аб няздольнасці жанчыны быць у авангардзе зьменаў паставіў таўро на творчых здольнасцях жанчынаў. На нашых артыстычных тусоўках гёрлы рэдка кажуць «Ты хто?» Часьцей — «Ты чыя?» Вера Бурлак (Жыбуль) — паэтка, аўтарка кнігі «За здаровы лад жыцця» і рэдактарка рукапісных літаратурных часопісаў «Сельскія могілкі» і «Белачка», аспірантка філялягічнага факу БДУ, сваёй творчасцю нішчыць стэрэатыпы як пра жаночую паэзію, так і пра беларускае мастацтва ўвогуле. Калі бачыш яе выступы, думаш: як добра, што Вера так позна нарадзілася. У савецкія часы яе схільнасць да эпатажу і агрэсіўна-дынамічных паэтычных формаў паэзіі даўно ўжо выклікала б зацікаўленьне адпаведных органаў, яе стоадсоткава выслалі б з краіны. І цяпер ад Верыных вершаў тырчаль б ня мы, а разбэшчаныя дэкадэнты Бронксу.

«Жанчына жыве ад 16 да 36 гадоў»

Гэта сказаў ня я, а Лімонаў, вядомы апанэнт жаночай эмансывацыі. Тое, што ён нёс лухту, відавочна, калі глядзіш на Язерскую. Элеанора Язерская — тэлеведоўца і ўвогуле экстравагантная жанчына ў росквіце творчых плянаў. Улетку яна ходзіць у сукенцы з матроскім каўняром і капітанскай фуражцы з надпісам «Venezia», узімку — у футры з невядомага футра, але зімой і ўлетку спрыяе разбураўню стэрэатыпаў аб тым, што немалядая жанчына годная хіба што скардзіцца суседкам на балячкі. Цікава, што кажуць пра

Элеанора Язерская

Элеанору бабкі, якія лушчаць семкі каля яе пад'езду на плошчы Перамогі: «Глядзі, зноў паперлася на плястычную апэрацыю». Ну хіба Язерская — гэта ня ўдар па ўсіх беларускіх аматарах дамастрою?

«Няроўнасць жанчын і мужчын абумоўлена фізіялягічна»

Яніна Карольчык

Найбольш зацяганая канцэпцыя антыфэмінізму. «Прыраўняць жанчыну і мужчыну — тое самае, што даць роўныя правы чалавеку і малпе», — пісаў у 1973 г. антрапаляг Поль Тапінар. Пры гэтым ён абапіраўся на вынікі мэдычных дасьледаваньняў, якія даводзілі, што мозг у жанчыны меншы за мужчынскі, а фізычна прырода падрыхтавала кабету толькі для таго, каб нараджаць дзеці. Навука разбіла гэтыя міты. У Беларусі жывой ілюстрацыяй гендэрнай роўнасці, безумоўна, зьяўляецца Яніна Карольчык. Сваімі формамі і рэкортамі яна прымусіла прыкусіць языкі апошніх прыхільнікаў тэорыі фізіялягічнай няроўнасці. Спачатку закінь так далёка ядро, а потым кажы пра другасортнасць жаночага арганізму.

«Функцыя жанчынаў — сядзецца дома, роля мужчынаў — ваяваць»

Ціна Клыкоўская

Гэтым тэзысам Клемансо адмаўляў жанчынам у праве быць абранымі ў парламэнт. «Калі мы аб'яром жанчын дэпутатамі, краіна

згубіць баявы дух», — казаў Тыгр. Магчыма, сярод французанак так і было, аднак пра сёньняшніх беларусаў такога не скажу. Адна Клыкоўская, беларуская Навадворская, каштуе батальёну такіх мужчынаў, як я. Ніколі не сустракаў больш эксцэнтрычнай жанчыны, гатовай ахвяраваць сабой за палітычныя ідэалы. Ці ж можна забыць, як у гарачыя дні 1996-га Ціна зьбірае па тусоўцы грошы: «У мяне ёсьць знаёмы кілер у Сьвярдлоўску, які за 10 000 далараў вырашыць галоўную праблему Беларускай дэмакратыі». Усе круцілі пальцам. Напрыканцы Ціна плюнула, вырашыла зачараваць свайго снайпера нематэрыяльным фактарам і зьехала на Ўрал аўтастопам. Так і ня ведаю, што было далей. Потым я бачыў яе ў кампаніі з усімі экстрэмістамі гэтай краіны і бліжэйшага замежжа. Апошні раз, калі яна вярнулася з Грузіі, намякала мне пра хуткую рэвалюцыю ва Ўкраіне. Раю беларускім дэмакратам на наступны дзень пасьля перамогі ізаляваць Ціну або загнаць пасьліхай у адну з афрыканскіх краінаў. Зь яе наркатычнай прагай барацьбы яна абавязкова ўзначаліць штаб за рэстаўрацыю Лукашэнкі.

«Гістэрычнасьць і нэрвовасьць — галоўная рыса жанчыны»

Тамара Віннікава

Жаночая натура — гэта заўсёдная барацьба паміж атрыманай у спадчыну ад Евы пажадлівасьцю і вонкавымі нормамі грамадзкіх паводзінаў. Адсюль нэрвовасьць і гістэрычнасьць. Тэарэтыкі прыхільнікі — Ота Вайнінгер, Эрнст Генон і Аляксандар Дугін — бездань старонак прысьвяцілі нэўрозам жанчыны і халоднай вытрымцы мужчынаў. Ой, ня ведаю. Ніколі не забуду трансляцыі сэлектарнай нарады гадоў пяць-шэсьць таму, калі Нацбанк узначальвала Тамара Віннікава. Як толькі зьявіўся Сам, халодныя вытрыманьня мужчыны-міністры пачалі нэрвозна торгацца і канспэктаваць кожнае слова гаранта, быццам заўтра «СаўБелка» не перадрукуе сьпічу даслоўна. І толькі Тамара Віннікава, спакойная, быццам сьфінкс, сядзела і, часам правакацыйна пазыхаючы, разглядала свой манікюр. Вось гэта сапраўдная вытрымка джэнтэльмэна!

«Мацярынства — натуральны сродак ад пазасямейнай актыўнасці»

Як ні дзіўна, Мапасан, аўтар шматлікіх прагрэсіўных рэчаў, у салёнах фэміністак лічыўся першым казлом. У наваўле «Нядзеля парыскага буржуа» ён малое мітынг фэміністак як збор старых дзеваў, якім не пашчасьціла нарадзіць дзіця. Ляйтматыў твору Мапасана і іншых мачыстаў сёньня і тады: калі ў суфражысткі будзе бэбі, яна паразумее, з галавой аддасць сябе мыцьцю шкарпэтак і гатоўцы. Грыбалёва публічна парушыла стары міт. Самая раскручаная айчынная попзорка першае, што зрабіла пасьля нараджэньня дзіцяці, — выпусьціла музычны альбом (ня будзем гаварыць пра яго мастацкія вартасьці). Цяпер у кожнай кабеты, якая выпада-

Ларыса Грыбалёва

кова заляцела ў росквіце творчых сілаў, ёсць цудоўны жыццёвы эталён, каб сказаць самой сабе: «Дзіця — гэта не праблема для кар’еры. Жыццё працягваецца».

«Жанчынам-палітыкам патрэбная ўлада, каб пазьдзекавацца з мужчынаў»

Лідзія Ярмошына

Адзін з самых вядомых карыкатурыстаў у гісторыі Альфонс Дадэ аднойчы выпусціў спецыяльную сэрыю малюнкаў на тэму «Як будзе выглядаць грамадства пасля прыходу да ўлады жанчыны». На яго думку, гэта будзе сапраўдны генацыд самоў: жанчыны, аб’яднанія ў сакрэтны антымужчынскі саюз, прымусяць іх прыбіраць, гатаваць, шыць, а самі будуць кіраваць. Лідзія Ярмошына — найлепшы контраргумэнт алдовым антыфэміністам. Колькі гадоў спн. Ярмошына руліць выбарамі, а жанчынаў ва ўладзе — кот наплакаў. Дый тыя за правы кабетаў ня вельмі падрываюцца. Мужыкі, сьпіце спакойна — ніякай антымужчынскай змовы не існуе.

«Жанчына — гэта жанчына. Мужчына — гэта мужчына»

Вава

Апошні доказ мачыстаў, калі няма іншых аргументаў, каб абараніць свой аўтарытэт. Хто ў такім выпадку Вава? Зорка беларускай трансвэстыцкай сцэны, ляўрэат конкурсу «Дзіва». Мужчына, які пры сустрэчах больш нагадвае дзяўчыну. Ён яшчэ не перамяніў полу, але гэта ўжо марфалогічныя дэталі. Ня ён, дык іншы беларус зробіць гэта. Вава найбольш дэманстратыўна заявіў, што такі пераход магчымы. Новая катэгорыя беларускіх жанчынаў — былыя мужчыны... У галаве не зьмяшчаецца! Магчыма, мы дажывём да часу, калі «Наша Ніва» будзе складаць дзясятку самых папулярных трансвэстытаў краіны.

Лёлік Ушкін

Возьмем за пункт А 1900 г., за пункт Б — 1999 г. і зьмерым адлегласць, якую прайшлі жанчыны шляхам эмансypацыі за сто гадоў. Вынік будзе адпавядаць суме некалькіх даўнейшых сто-, а то і тысячагодзьдзяў. У XX ст. на гістарычную сцэну ўпершыню выйшлі гераніні. Іх лёсы прамовіста сьведчаць пра тое, што сацыяльныя, нацыянальныя і эмансypацыйныя ўзрушэньні былі ўзаемна абумоўленыя. Кожнае дзесяцігодзьдзе — як чарговая прыступка — несла зьмены, адмаўленьне парадку, які склаўся быў напярэдадні, руйнавала сьветапогляды. Адпаведна зьмяняліся і гераніні.

Цётка

Палута Бадунова

Ларыса Александрoўская

Наталья Арсеньева

Алена Мазанік

Зінаіда Бандарэнка

Ларыса Геніюш

Валянціна Церашкова

Ала Пугачова

Наталья Шаўко

Жанчыны выходзяць з-пад кантролю Стагодзьдзе ў тварах

Пачатак: Цётка

Па гадох Алаіза Пашкевіч магла б быць Багушэвічавай дачкою. Яе часам быў пярэдадзень падзення імперыяў. Паэтка, заснавальніца Беларускае сацыялістычнае грамады, настаўніца, карэспандэнтка «Нашай Нівы», акторка ў Буйніцкага, аўтарка дзіцячых чытанак, выдаўніца першага часопісу для моладзі, фэльчарка ў псыхіятрычнай лякарні, у час вайны санітарка ў тыфозным бараку... Першая яна казала пра неабходнасьць працаваць з жанчынамі, пра іх вызначальную ролю ў барацьбе за вызваленьне народу. Але першай барацьбітцы за вызваленьне беларускіх жанчынаў даводзілася аддаваць даніну й патрыярхальнасьці грамадства: «Цётка» — адзіны яе жаночы псеўданім. Астатнія дваццаць васьм — мужчынскія.

10-я: Палута Бадунова

З сынкратычнае культурніцка-адраджэнскай дзейнасьці яна хутка выкрышталізавала для сябе палітыку. І — першая сярод жанчынаў — займалася ёю прафэсійна. ЦК Беларускай сацыялістычнай грамады, Рада БНР, ЦК партыі эсэраў. Як многія калегі, адчуўшы «закручваньне гаек», ад’ехалася за мяжу. Як многія калегі, вярнулася ў беларусізацыю з Прагі ў Гомель. Фінал тыповы: расстрэл у 1937-м, рэабілітацыя ў 1989-м.

20-я: Паўлінка

Беларусізацыя, каранізацыя,

адукцыя, эмансypацыя вывелі на гістарычную арэну сялянскую дзяўчыну, адкрылі перад ёй заказаныя раней шляхі. «Я калгасьніца маладая, жыву весела, ані дбаю», — загалосіць Паўлінка гадоў празь дзесяць.

30-я: Ларыса Александрoўская

«У геніяльнай сьпявачкі, узлёт якой прыпаў на сталінскія часы, быў не такі ўжо й багаты выбар. Або стаць ахвярай палітыкі, або — трыюфатарам мастацтва. Яна выбрала апошняе, і ёй гэта ўдалося. Ёй выпала стаць увасабленьнем шчаслівай савецкай Беларусі, якая не зважае на масавыя рэпрэсіі, прыватныя чалавечыя трагедыі і татальную русіфікацыю. Яна сьпявала Сталіну пра Беларусь. Яна сьпявала дэлегатам XVI зьезду КПБ: Чарвякову, які праз тыдзень скончыць жыцьцё самагубствам, Галадзе, які выкінецца з акна будынку НКВД, Шаранговічу, якога расстраляюць, як і большую частку дэлегатаў таго зьезду... Яна сьпявала ім «Бывайце здаровы». Гэта была прэм’ера песьні», — піша Сяргей Дубавец.

40-я: Наталья Арсеньева і Алена Мазанік

Два жаночыя лёсы часоў вайны. Першая, верная жонка, прайшла праз высылку ў Казахстан і пасля прыходу нацыстаў безальтэрнатыўна абрала «меншае зло». Назаўжды страціла сына, а пась-

ля радзіму. Другая, закладніца спецслужбіцкіх гульняў, забіла Кубэ, стала Героём Савецкага Саюзу і да скону распавядала піянерам пра тое, як гэта зрабіла. Бог даў абедзьвюм доўгі век.

50-я: Ларыса Геніюш

«Не пазнаю цябе, мой Краю, нявечыць людзкаясьць лад чужы», — пісала паэтка, вярнуўшыся з ГУЛАГу. Да канца жыцьця Геніюш мучылася на вуліцы Савецкай у Зэльве. Без грамадзянства — савецкага ня брала, як ні ўпрошвалі дабрадзці, — і рэабілітацыі, адарваная ад сына. Ратавалі нязломны характар і шчырае рэлігійнасьць. Як і ва ўсіх жанчынаў таго часу, у яе ставала сілаў і для іншых. Каб ня Геніюш, ня сталі б тым, кім сталі, Караткевіч, Ермаловіч.

60-я: Валянціна Церашкова

Першая жанчына ў космасе. Ідэальная савецкая піяр-акцыя. На гэтую бяспраўную пасьпяховую жанчыну раўняліся і мільёны беларусак у сваім імкненьні стаць ідэальнымі савецкімі жанчынамі. Адбудаваная пасля вайны краіна мадэрнізоўвалася. Беларускі ехалі на цаліну і прабіваліся ў лётчыцы. Вырваўшыся зь вёсак і мястэчак, яны захапляліся вялізнай савецкай краінай, сваім слаўным новым сьветам. Варта адзначыць яшчэ, што Церашкова мае беларускія карані па мячы і па куцзелі. Церашкова дала калясальны штуршок жаночаму руху ва ўсім сьвеце, узмацніла сымпатыі

да СССР. Пакаяцца за тыя авансы эўрапейскія левыя інтэлектуалы наважыліся толькі сёлета: фільм «Нашэсьце барбараў», які адлюстроўвае крах іх ілюзіяў, атрымаў «Оскара».

70-я: Ала Пугачова

Першы савецкі маскультавы ідэал, увасабленьне прэстыжнай «гарадзкой» культуры. Была запамінальнай і прыцягальнай, бо, апроч легкаважна-незаідалягізаванага эрпуртару, несла рэдкае тады адцэннае сэксуальнае свабоды. Культываваная пакаленьня, што пачало расчароўвацца ў камунізм, але таксама няўхільна ператваралася зь беларусак у савецкіх жанчынаў.

80-я: Зінаіда Бандарэнка

Цнатлівы і сумленны беларускі ідэал. Прадукт эпохі Машэрава, які пад строгім партыйным кантролем узгадоўваў і песьціў беларускія культуру і нацыю. Сымбаль эпохі, калі вады са студні не пілі — куплялі мінэралку ў краме. Увасабленьне спакою і дабрабыту позьняе БССР.

90-я: Наталья Шаўко

Бізнэс-вумэн, рызыконтка, кіраўніца кампаніі «Фіко», фундатарка часопісу «Унія». Была тварам беларускага нацыянальнага бізнэсу, разгаганага ў першыя гады праўленьня Лукашэнкі. Як і многіх папярэдніц, лёс прывёў яе ў Прагу — праз скандал, судовую справу й эміграцыю. Цяпер працуе на радыё «Свабода».

Сяргей Мікулевіч

Зіму перажылі

а павяданьне

Прырода такая простая. Яна любіць раскідаць свае далонькі.

— Якія далонькі?
— Восеньню — пяціпалыя. Зімою — шасьціпалыя.

«Вецер падзьмуў спачатку ў дудачку. Потым у дудку. Затым — у дуду».

І вось калі вецер зароў у дуду, тут і прыйшла яна, Князьёна Зіма Дзьвесьцячычацьвертая Бездакорная. Людзі цялёпкаюцца ў складках ейных строяў. Выразны малюнак галы на сьнезе, лупаты Месяц, бы акрывелая сава. Маё сэрца нехта п'е праз саломінку, і яго засталася мала, а тое, што засталася, цягуча і балюча ўздываецца ў гару — у Твой рот. Тлумачэньня гэтаму няма.

Янін сусед — былы міліцыянт, а цяпер піраман і дрэваненавісьнік зь белым білетам. Поначы ён падпальвае людзкія дзьверы і пілуе дрэвы — выключна высакародныя, таполяў ды бяроз не чапае. Уначы нягоднік сьпілаваў перадапошнюю зь Яніных дзесяціх туяў. Акну згалела і злысела. І месяц часьцей зазірае, і жыватастыя сарокі перасталі віцца. Звалілі сарокі. А былі гэта самыя прыгожыя птушкі на сьвеце: вееракрылыя, праствахвостыя, чорнабелыя, графіка сьлетняй зімы.

Яна наступала на суседа ў міліцыю, але міліцыянты не зачэпілі былога калегу. І праўда, хто будзе клапаціцца пра тую тую — у краіне цяжкое становішча, на хлеб не хапае. У краінах, дзе пілююць туі, ніколі не хапае хлеба. Гэта ясна як дзень, але свайго розуму нікому ў галаву не ўваб'еш.

Яна стаіць на гаўбцы і лічыць пянькі, папіваючы каву з носіка заварніка. Ніколі не спрабавалі? Глыткі дробныя, у доўгім скрыўленым носіку гулка булькае, быццам кальян паліш. А галоўнае — можна піць краёчкам роту. А калі хочаш скорчыць сусьвету казіную морду, то піцьцё кавы крывым ротам — самая справа.

Часам хочацца сысьці дамоў. У сапраўднае дамоў. Чарговы мужчына пакуецца ад Яны прэч. Настрой у яго сьварлівы.

Ты эгаістка. Хочаш па-кепскаму — сьду па-кепскаму. Адавай, не марудзячы, мае рэчы.

Бяры.

Стаіць з заплечнікам, цвельціць бровы, думае, чым зачэпіць. І карціны твае гаўно! Не пішы болей, бо ня ўмееш, колькі ні дзярыся! Глядзіш сабе ў пуп і думаеш, што гэта пуп зямлі.

Яна сапраўды так думае.

Гэты хлопеч біць ня ўмее. От, называецца, дадзёў! Яна ўсё ведае пра сябе і сваю пісаніну. А сама Янка трэснула яго лепей, таму што мужчын біць лёгка: толькі адбярэ ў іх перамогу. Паранілі цябе — адкінь іх, як вепр адкідае сабак. І ідзі сабе далей. Быць сьвіньнёй — крайне прыемна, хаця не заўжды проста.

Яна зьведала лепшых мужчын сваёй краіны, некаторых і ў бліжэйшым сэнсе. У іх усё ў парадку з розумам і патэнцыяй, іхныя хаты ломяцца ад паліц з кнігамі. Але Яна любіць мужчын, схільных да пэрма-

АНДРЭЙ ІЛІНКЕВІЧ

У краінах, дзе пілююць туі, ніколі не хапае хлеба

нэтных выбрыкаў на мяжы асобы. Схільных да ўнутраных інтэлектоўных і эмацыйных прыгодаў. А тыя сьпяць у сваёй абалонцы, як немаўляты. Таму Яна страціла цікавасьць і валачэцца па горадзе, не падмаючы вачэй, быццам капае труфэлі.

Яна пашырала сьвядомасьць у «Тройцы» з дапамогаю зуброўкі. Пасябрала зь нейкімі тынэйджэрамі і пачала іх таксама вучыць пашыраць сьвядомасьць. Дайшлі да таго, што тынэйджэры сталі падкідаць яе на руках знізу ўверх наўскаска, да закуранай троечнай столі. Не ўтрымалі, і Яна сплянавала на стол з аб'едкамі. Калі п'еш, жыцьцё вакол — як у замаруджаных здымаках. І акулеры Яніны сплянавалі ды бразнуліся аб краёк фаянсоўкі з салатаю. Пырнула шкло. Так апа-спродкавана рэалізуецца лэзунг «морды — у салату». Вечар пара было закружляць. Матэрыялізаваўся нехта, хто клапатліва павёў да выхаду. Пасадзіў у таксоўку і зьнік. Ланцужок п'яных дзівосаў.

Уначы Яна сасьніла, што некалькі мужчын саджаюць высокія туі, а яна стаіць на гаўбцы, папіваючы

каву зь імбрычка. На тым баку вуліцы вялізная малпа спрабуе згвалціць жанчыну. Ад групы рабочых аддзяляецца высокі мужчына ў зялёным, як мох, аksamітным строі і з каштанавымі кудзеркамі да сярэдзіны плечаў. Кудзеры доўгія, але ня тлустыя, а гэта не абы-якое дзіва. Ён кінуўся ратаваць жанчыну, не рагатаў і ня торкаў пальцам у сакавітае здарэньне, як сябручкі. Ён разьбіў малпу аб мур, паглядзіў жанчыну па шчацэ і пайшоў ізноў саджаць туі. Яна кінула імбрык і саскочыла з гаўбцы. Лёгка саскочыла, таму што яна чакала падставы лёгка саскочыць. (Саскочыць можна і з гатэлю «Беларусь», было б толькі, дзеўкі, дзеля чаго.)

— Гэй! — крыкнула Яна. Ён спыніўся і цалкам павярнуўся — з той падсвядомай, каралеўскай пачцівасьцю, якое няве ня ўбачыш. Глядзёў адным вокам. З твару ён таксама аказаўся валасаты — кучаравая бародка, вусы, пасма закрывае правы профіль. Яна падумала, што ён аднавокі. Яна не магла разгледзець, сапраўды гэта патрэбны мужчына ці зноў нейкі пабытовы варыянт. І

папрасіла: дазвольце разгледзець Ваш твар. Ён паважна і трохі сьмяшліва кіўнуў. Яна прыціснулася да яго і адвяла валасы з вока. Твар аказаўся тварам патрэбнага мужчыны. А цела Яне не спадабалася: вузкае, тонкае. Які жаль, гэта Дон Кіхот! Але гэта быў менавіта той мужчына. «Ты не зманіў», — падумала Яна. У адхіне каўняра яна пабачыла — ён носіць пірсінг. А гадочкаў яму ня менш за сорок пяць. Прыціснулася да яго мацней і сказала: «Я ваш варыянт?» — «Дурное пытаньне», — адказаў ён. Ягоная пасма спаўзла на вока зноў. Ён мякка паклаў на Яну рукі, быццам зьбіраўся танчыць. Гэта было адчуваньне, быццам ты патрапіла ў сьвет, створаны паводле тваіх уласных крыўных лякалаў. Ня трэба вяртацца ў Менск, Беларусь, вул.Брыкета, месца адвечных кампрамісаў. Яна толькі была расчараваная тым, што ейная асоба споўнілася праз мужчыну — так звычайна, так плоска. Бабы ня могуць споўніцца самі праз сябе, а толькі сканэкціўшыся з героем. Але хай: тушкай ці пудзілам — ты патрапіла на той сьвет і атрымала таго

мужчыну.

І тут Яначку разбудзіў — так, о жах, гэта быў сон! — страшны грукат на гаўбцы. Ідыёт сьпілаваў і падпаліў апошнюю тую. Туя Палянская, Сястра Апошняя, бразнула аб гаўбец, пабіла бутлю з вымаразкамі і сарвала мацерыну паляндвіцу. Янка ўмэнт страціла ўсё!!! — тую, марожаную гарэлку, сарок, вераб'ёў. І новы сьвет пад новым небам.

Вось, значыць, як Ты са мной. Але падману тут не было. Гэты сон важнейшы, чым усе каханкі, складзеныя ў кучу.

Вечарам яна зноў пайшла ў «Тройку». Два разы запар «Тройка» можа і забіць, але яшчэ больш дастаюць сёньняшнія страты. Заля для палёных гула, забітая пад завязку, а заля для непалёных была пустая, толькі ў куце спаў нейкі п'янтос. Яна ўзяла дзьве стромыя чырвоныя адвэрткі, села тварам да акна, абчапляюча ланцугамі. У зранку патрапілі месяца, калматая елка ля францускае амбасады, вечаровае неба, банальнае і напышлівае, як афіцэрская парадка з пагонамі. Пад елкаю непарушна сталі нахохленыя міліцыянты. Служкі, бацькі і мужы. Будучыя піраманы. Адвэртка пачала ператвараць сьвет у ружовы бардэль. Гэта добры, міласэрны момант. Мільёны п'яніц зра-зумеюць мяне.

Валацуга паварушыўся і падняў галаву. О! Гэта быў Зялёны чалавек, толькі мёртва п'яны!!! І валасы ў яго аказаліся тлустыя, як ва ўсіх доўгавалосых мужчынаў (абменныя працэсы ў іх занадта актыўныя). І касцюм не аксамітны, а скураны. І пірсінг не ў грудзёх, а ў носе. Але валасы гэтак жа закрывалі паўтвару. І штаны пабраліся ў зморшчкі на вузкіх клубках. А галоўнае — нават абсалютна п'яны, ён захоўваў несьвядомае высакародства, пачцівасьць да ўсяго сьвету! Яна паднялася і хіснулася ад грэйпу, зьмяшанага з хваляваньнем. Падышла да яго і сказала:

— Можна мне разгледзець Ваш твар?

Ён нічога не адказаў, і гэта было несупадзеньне. Але глядзёў пачціва і сьмяшліва, як у сьне. Яна падняла руку і адсунула валасы. На яе зірнула аточанае чорнымі вейкамі зялёна-блакітнае вока, але яно было ня доўгае, як беларускае возера, а длінное, менавіта длііннннне, llllllning, бясконцае, вымаляванае нетутэйшым пэндзлем.

Усё было добра, расказваць ня будзем. Шкада, што яна ня памятае, як ён зьнік... Дакладна ня ведаю, ці быў ён увогуле, альбо ягонае зьяўленьне — вынік пашырэння Янінай сьвядомасьці.

Яна сьніць яго часта, свайго Зялёнага Чалавека. Быццам ён дражніцца пад вакном: «Рапунцэль, Рапунцэль, прачнісь! Спусьці свае косачкі ўніз».

А няма ў яе ніякіх косачак! Іх сьпілаваў п'яны піраман. Спускаць няма чаго. Зялёнаму Каралю не забрацца ў акно.

Давядзецца нам спусьціцца да яго. Шляхам алькагалізацыі.

Жыве Беларусь!

Ева Вежнавец і ейныя сёстры
Студзень 2004

• НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЬЯ Ў РЭДАКЦЫЮ •

Боська У. Виртуальныя палкі. — Менск: Логвінаў, 2004. — 70 с. 200 ас.

Чарговае выданьне з сэрыі «Другі фронт мастацтваў». У «Акадэмікнізе» і «Кнігарні пісьменьніка» цана блізу 4000 руб.

Якуб Колас. Вянок з аблокаў: Вершы, урўкі прозы. — Менск: Беларускае кнігазбор, 2003. — 72 с.: іл. 1000 ас.

Выданьнем прыродапісальных вершаў і ўрўкаў з праязных твораў клясыка распачынаецца літаратурна-мастацкая сэрыя, прысьвечаная нёманскаму

краю. У ёй плянуецца выхад кнігаў Л.Геніюш, А.Русака, сучасных аўтараў, што належаць да «нёманскай школы».

Раманюк М. Беларуска-народныя строі / Падрыхт., падбор ілюстр. і маст. афарм. Д.Раманюка; Рэд. С.Дубавец. — 2003. 2500 ас.

Гэты густоўна аздоблены альбом утрымлівае квінтэсэнцыю зробленага Міхалам Раманюком. Цягам болей як трыццаці гадоў дасьледчык дбайна зьбіраў і сыстэматызаваў звесткі пра беларускае народнае адзеньне, кля-

сыфікаваў традыцыйныя строі паводле рэгіянальнай прыкметы. У выданьні зьмешчаныя 62 выявы, што рэпрэзэнтуюць сем рэгіёнаў Беларусі: касьцюм кожнага зь іх меў адметнасьці ў пашыве ды аздабленьні. 500 асобнікаў выданьня маюць палепшаную якасьць і прадаюцца ў падарункавым футарале. Цана ў «Акадэмікнізе» каля 30 тыс. руб.

Сыракомля У. Дамок арганіста: Вершы. Гутаркі. Эсэ. — Менск: Беларускае кнігазбор, 2003. — 96 с.: іл. 1500 ас.

Сядзібы Беларусі. — Менск:

Рыфтур, 2003. — 76 с.: іл. 1000 ас. Кніга распавядае пра забудову і уладкаваньне сядзібаў беларускай шляхты.

Крук Я., Котавіч О. Колесо времени: Традиции и современность. — Минск: Беларусь, 2003. — 350 с. 2000 ас.

Аўтары імкнучца прасачыць, як нашыя продкі асэнсоўвалі час ды ў якіх звычайных і абрадах знайшлі сваё адлюстраваньне іх часавыя ўяўленьні.

Мароз У. Беларускае храмы: Эсэ. — Менск: Міжнар. Цэнтар культуры кнігі, 2003. — 112 с.

600 ас. **Пад небам Беларусі:** Фотаальбом/ Тэкст і фота А.Кляшчучка. — Менск: Беларусь, 2003. 3000 ас.

«Каб ведаць Беларусь, трэба па ёй вандраваць...», «Большай асалоды, чым адкрываць для сябе сваю краіну, яшчэ ня ведаю...» — гэтакі перакананьні кіраваўся аўтар пры стварэньні альбому. Крайвіды Беларусі з імяю і вясною, летам ды ўвосень, на сьвітаны і надвечоркам, у сонечным сьвятле і пад пахмурным небам — кожны зды-

мак нясе нешта новае і увадначас да шчымлівага знаёмага. У «Акадэмікнізе» цана 11660 руб.

Алексіевіч С. У войны — не жанскае ліцо/ В авт. ред. — Москва: Пальмира, 2004. — 317 с. 8000 ас.

Кніга пра другую сусьветную вайну, перакладзеная на 20 моваў, упершыню выходзіць без купюраў. Дакумэнтальная апошняя папоўнілася новымі эпізодамі і ўрўкамі зь дзёньніка, які С.Алексіевіч вяла цягам сямі гадоў працы над кнігаю.

Таяна Вабішчэвіч

На Маскву

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Цікавы vox populi трапіў мне на вочы на сайце расейскага чырвона-карычневага дац-зыбао «Стрынгер»:

«У дзень абаронцаў Айчыны мяне ахопліваюць некаторыя сумневы: ці будучь мае суайчыньнікі абараняць такую Айчыну ў выпадку іншаземнай агрэсіі? Ну, амэрыкосам, кітайцам, мусульманам, хутчэй за ўсё, супраціў яшчэ будзе аказаны... А вось, напрыклад, калі Лукашэнка накіруе на Маскву адну дывізію пад лэзунгам «Вызвалім братоў ад гвалту алігархаў, каўкаскай мафіі, карумпаваных чыноўнікаў»? Ну хто выступіць супраць беларусаў? Акрамя сэк'юрыі алігархаў, пары генэралаў ды групкі баевікоў каўкаскіх АГП? А простыя людзі, нават у пагонах, будуць сустракаць хлебам-сольлю. Дойдуць беларусы да Смаленску, а там пакоціцца. А ў Лукашэнка і іншага выхаду няма: вясной яго заходнія спецслужбы здымаць будучь. Якія будучь думкі?»

Ідэя капітуляцыі перад войскам Мальцава аказваецца папулярнаю. І наступны наведнік, Siberian Hорт з Краснаярску, рапартае: «Нягледзячы на тое, што ў Белай Русі самая моцная армія ў Эўропе, некалькі валанцэраў з Краснаярску ім лішнімі ня будучь».

Выходзіць, Беларусь мае ў Краснаярску сваю сетку рэзыдэнтаў, якія чакаюць толькі знаку, каб абматацца шашкамі і ўзарваць сябе разам зь Мілерам...

Такія мэтамарфозы загадкавай расейскай душы прымушаюць перагледзець ідэю «эўрапейскага выбару для Беларусі». Што мы забылі ў тым ЕзСе? Ну, станем краінай сьцягвозных бюргераў. Будзем поп-стор змагацца за тое, каб Брусэль падняў нам квоту на зьнішчэньне каларадзкіх жукоў...

Не, нашы дэмакраты павінны падтрымаць ініцыятыву стрынгераў. Калі «беларускае ярмо» расейцам пакоціць, бацьку будучь патрэбны кадры з радзімы. 10 мільёнаў бульбашоў будучь кантраляваць 150 мільёнаў расейцаў! (З улікам зуаваў з Краснаярску гэта 1,2 на 15.) Сфармуецца, вырваная з капіталістычнай вытворчай схемы, субкультура кшталту піратаў, янычараў або казакаў, «часовая аўтаномная зона», паводле тэрміналогіі клясыка анталягічнага анархізму Хакім-Бея.

Ніводнага подпісу Статкевічу пад ягоную пэтыцыю аб інкарпарацыі Беларусі ў Эўразьвяз! Галоўнае — узяць Смаленск, а там пакоціцца.

А калі не пакоціць, мы нічога не губляем. Калі пасля першай сэлектарнай нарады ў Крамлі па пытаньнях прыбіраньня сьнегу на дахах расейцы ачухаюцца ад бацькавага гіпнозу, дык на хвалі антыбеларускага супраціву РБ хуценька адпусьцяць у ЭЗ.

Лёлік Ушкін,
чырвоны інтэрнаўт

Прэмія журналістцы «Нашай Нівы»

Вераніка Дзядок стала пераможцай конкурсу «Надзея для Ўсходняй Эўропы», зладжанага Эвангельскай царквой Нямецчыны. Першае месца, а разам зь ім і месяц стажаваньня ў газэце «Nordwest Zeitung» журналістцы прынесла публікацыя ў «Moskauer Deutsche Zeitung» «А ў кантрабандыста блакітныя вочы». Цырымонія ганараваньня адбылася 28—29 лютага ў Ольдэнбургу.

Запрашаем у падарожжа **7 сакавіка** (нядзеля) у Астравецкі раён: Смургоні — Жодзішкі — Гервяты — Міхалішкі — Варона — Варняны — Тракенікі — Быстрыцы — Астравец — Крэва.
14 сакавіка (нядзеля): Ракаў — Івянец — Дзераўная — Акінчыцы (музэй Коласа) — Стоўпы — Новы Сьвержань.
19—22 сакавіка: Львоў.
Тэл.: 232-54-58; 622-57-20 (Зьміцер), 264-12-38; 776-24-35 (Павал).

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на старонку **16 рэкламныя расцэнкі**: да 20 словаў (тэкставы модуль) — 2100 руб., за кожную наступныя 20 словаў (тэкставы модуль) — 2100 руб. Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 кв. см. — 360 руб.

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВИТАНЫ
Віншую Яніну і Алеся Пушкіных з нараджэньнем сына! Генадзь
Спраўдную беларусачку з гістарычнай мясьціны Залесье вінушу! Дзюба Дзяніс
Сп. Куманецкі, а ці не замовіць Вам у мастака тату Lacerta aruthana? Сябры-суайчыньнікі
Віншую **Ўсіх Алэн** з імянінамі, і няхай анёл заўсёды будзе за сьпінай у цяжкаю хвіліну. Алена
Віншую мамульку любую і сястрычку мілую са Сьвятанам вясны — 8 Сакавіка. Жадаю моцнага здароўя. Ursula

КАНТАКТЫ
Яснавяльможны пане! На Ваш ліст чакае гожая ліцьвінка 26 гадоў. А/с 29, 220088, Менск
Пазнаёмлюся з удаўцом 45—55 гадоў, разумным, з умелымі рукамі, распрацаванай душой. 220114, Мінск-114, а/с 448
Разумная і ладная дзяўчына 26 гадоў будзе рада знаёмству з самастойным, надзейным маладым чалавекам. 220050, а/с 270, Менск

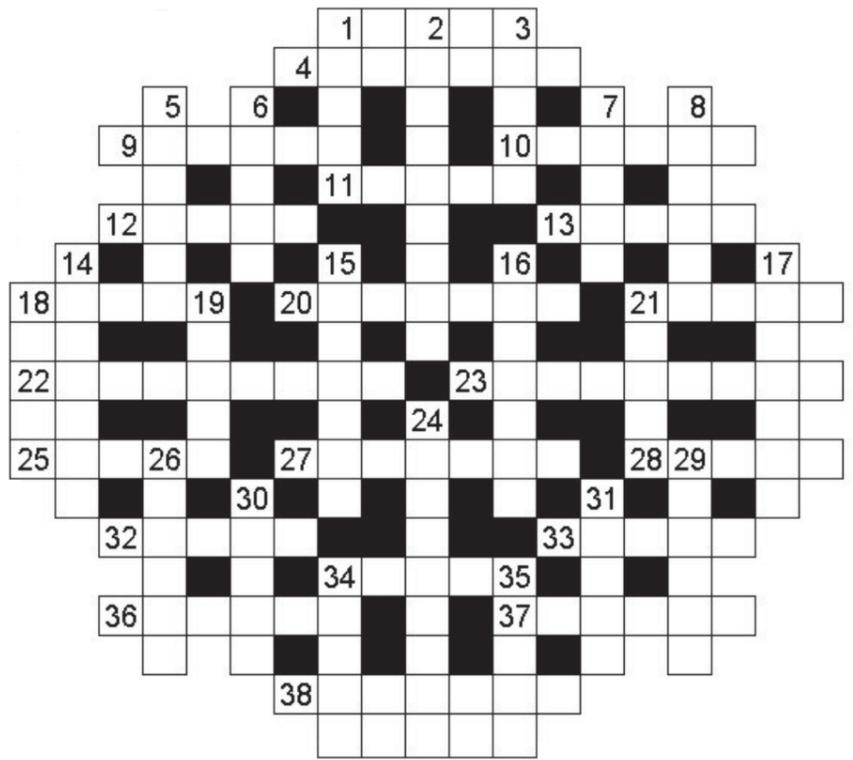
КНИГІ
Беларускія часопісы, кнігі, а таксама музыка і відэа ў

Берасьці. Т.: (0297) 27-44-83

КОНКУРС
Інфармацыйна-асьветніцкі часопіс «Шахматы-плюс» пры інфармацыйнай падтрымцы парталу «Беларускія шахматы» (bushess.narod.ru) абвясчае конкурс на складаньне двуххадовых задач, прымеркаваны да вызваленьня Менску ад нацыстаў. Судзіць будзе майстар Сычоў. Для пачаткоўцаў — добрая магчымасьць паказаць сябе шахматнымі творцамі. Прадугледжаныя прызы. Апошні тэрмін дасылкі задач (на дыяграмах, з поўным рашэньнем) — 1 чэрвеня 2004 г. Адрасы: Сычоў У.П., вул. Пугачоўская, 7—12, 220005, Менск. E-mail: rubinchik@lycos.com. Даведкі праз т.: (017) 255-04-18

ПРАЦА
Студэнтка **Акадэміі мастацтваў** пазаймаецца з Вашай дзяўчынкай маляваньнем, лепкай, бісэрапльчэньнем, флярыстыкай або ў якасьці няні. 233-00-00 аб.900, Алена **Яксна выканаю** пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьвяртацца загадзя. 235-18-72. Юрась (пасья 17-й)
Шукаю працы ў інтэлігентным асяродку. 221-21-81. Слава

КРЫЖАВАНКА

Па гарызанталі: 4. У музыцы: дадатковы, больш высокі тон, які суправаджае асноўны. 9. Няпоўны курс сярэдняй школы. 10. Сястра практыкі. 11. Вытворца рыбных кансерваў зь Берасьця. 12. Не эўрапеец, не афрыканец, не амэрыканец і не аўстраліец. 13. Ёю слаўны Івянец. 18. Яго намазваюць на хлеб. 20. Неапрацаваны — празрысты фіялетавы кварц, апрацаваны — ... 21. Вобраз. 22. Невялікая пасьёлка. 23. Гішпанская правінцыя, радзіма Хімэнэса і знакамітае пароды скакуноў. 25. Мастак, у якога людзі лётаюць. 27. Ambitio па-беларуску. 28. Грашовая адзінка Туркмэніі. 32. Абы-што, нісянецца. 33. Прафэсія Лукаша Скарыны. 34. Гарадзкая птушка. 36. 1,06 км. 37. Мохавая балота. 38. Правільная назва вершу Арсеньневай «Магутны Божа...».

Па вэртыкалі: 1. Контур. 2. Імі кіраваў Язон. 3. Самы вялікі крывяносны сасуд. 5.

Калі фатаграфуеш ..., казаў бравы ваяка Швэйк, яму ня трэба казаць: «Зрабіце прыёмны твар». 6. Грызун. 7. Якуб ... 8. Яго прагнуў баран у Кандрата Крапівы. 14. Наўмысны зрыў работы. 15. Яшчэ ня герб. 16. Моцны настой альбо раствор чаго-небудзь, разбаўлены вадою для карыстаньня. 17. Адлюстраваньне, сьлед. 19. Тэрыторыя бытаваньня чагосьці. 21. Рэлігія, якая забараняе выяўляць Бога. 24. Сукупнасьць мітаў. 26. Празь яго глядзяць у мікраскоп. 29. Тэмп выкананьня музычнага твору. Ад італьянскага «весела». 30. Тоўсты дрот ад аглоблі да прэрдняй восі для выраўноўваньня ходу карлесаў. 31. Беластоцкая пісьменьніца, аўтарка «Бабскіх гісторыяў». 34. Падвясная сетка для сну на сьвежым паветры. 35. Грунвальдзкая...

Склала Сьвятлана Панкавец

Адказы на крыжаванку з №7

Па гарызанталі: 4. Парафін; 9. Кворум; 10. Камбуз; 11. Атава; 12. Адвал; 13. дЭман; 18. Гапак; 20. Клінкер; 21. Манія; 22. Лейкацыты; 23. Заканурак; 25. Ласты; 27. Балагол; 28. Анчар; 32. Аркуш; 33. Бабка; 36. Зносак; 37. Аратар; 38. Гармата;

Па вэртыкалі: 1. Карма; 2. Мандаліна; 3. Міска; 5. Квадра; 6. Аркан; 7. Імпэт; 8. Сугана; 14. Палетак; 15. Пляткар; 16. Перагон; 17. Кінавар; 19. Крагы; 21. Менка; 24. Парадыгма; 26. Тырана; 29. Нэктар; 30. Бутсы; 31. Васал; 34. Склад; 35. Манто.

27 сакавіка к/з «Мінск» **19⁰⁰**
самы каранаваны супольны музычны праект

я нарадзіўся тут

Н.Р.М., КРЫВІ, ПАЛАЦ, З. ВАЙЦЮШКЕВІЧ, А. ПАМІДОРУ і інш.

21 сакавіка запрашаем на экскурсію «Гістарычны Пінск».

Праграма туру:
Пінск: капліца XVII ст.; Варварынская царква; палац Бутрымовіча; касьцёл Карла Барамея; манастыр францішканцаў; касьцёл Ушэсьця XVIII ст.; жылая забудова, касьцёл Божай Маці, манастыр езуітаў; сядзіба, драўляная царква XIX ст.; музэй гораду;

Косава: палац; сядзіба Касьцюшкаў;
Парэчка: парк Скірмунтаў.
Кошт — 18 000 р. для дзяцей і 21 000 р. для дарослых.
Тэлефануйце: 8-029-755-03-70, 222-88-61, 222-88-76 (ф).

Наша Ніва КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРИВАТНАЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. А/с 537, 220050, Менск.

Тэкст _____

Імя і прозьвішча _____

Адрас, тэлефон _____

Наша Ніва
незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
выпускны рэдактар Арцём Лява
карэктарка Сяргей Петрыкевіч
Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32, 8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасьылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арж. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прыярытнага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГДААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764. Наклад 3629. Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаньня ў друку 22.00 3.03.2004. Замова № 1339. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

